

demokratiaa vain

Opettajan opas
demokratiakasvatukseen

aiisten

...at

demokratiaavain

demokratia|avain

Opettajan opas demokratiakasvatukseen

Teksti: Susanne Maude

Valokuvat ja taitto: Marja Saleva

Toimituskunta:

Kimmo Aaltonen (OKM), Sandra Berqvist (OKM), Kristina Kaihari-Salminen (OPH), Kirsi Ruhanen (HYOL ry), Reija Salovaara (Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry), Jenni Similä (NUVA ry), Saira Tykkyläinen (OM), Kirsi Uusitalo (Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry) ja Niklas Wilhelmsson (OM).

Menetelmät:

Luvun 5 on kirjoittanut Merja-Maaria Oinas nuorten tieto- ja neuvontapalveluiden koordinaatiokeskuksesta. Lukujen 4, 6, 7 ja 8 pohjana on käytetty Kati Mäkeläisen ja Antti Korhosen oikeusministeriön demokratia- ja kieliensioiden yksikölle toimittamia yläkoulujen demokratiakasvatusmenetelmiä.

Kiitos:

Aki Asola (eduskunta), Heidi Möller-Virtanen (Cygnaeus-lukio), Juuso Peura (Valtion elokuvatarkastamo), Petteri Piirainen (Suomen Verkkodemokratiaseura ry), Heikki Pukki (Kuntaliitto). Marjut Kleemola, Eija Koskela, Hanna Lehtilä-Lehto, Pirkko Tiuraniemi ja kaikki kuvauksiin osallistuneet lukion oppilaat (Turun yliopiston Turun Normaalikoulu). Otto-Ville Väätäinen (Turun AMK:n Taideakatemia).

Julkaisija: Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry, 2011

Paino: Newprint Oy

ISBN: 978-951-9094-91-5

LUKIJALLE

SISÄLLYSLUETTELO

Johdanto	4
1 Minä	5
2 Kuluttaminen	10
3 Koulu	13
4 Kunta	17
5 Aloitekanava.fi	23
6 Puolue	27
7 Kansalaisyhteiskunta	34
8 Poliitikan varjostus	38
9 Media	44
10 Kulttuuri	48
Liite 1 Euroopan unioni ja maailma	50
Liite 2 Kunnan talousarvio (menot)	51
Liite 3 Mieli-pidebingo	53
Liite 4 Ohjeita varjostettaville poliitikoille	54
Lähteet	55

Suomalaisten nuorten yhteiskunnallinen tietämys on huippuluokkaa, mutta halua vaikuttaa ja osallistua ei juuri ole. Poliitikka ei kiinnosta. Samat nuoret ovat kuitenkin kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista. He kaipaavat lisää keskustelua, väriä ja vastakkainasetteluja.

Demokratia|avain kannustaa keskustelemaan ja kokeilemaan, tutustumaan demokratiaan pohtimalla ja tekemällä. Opas on suunnattu peruskoulujen yhdeksänsiä ja toisen asteen oppilaitoksessa opiskelevia opettaville, erityisesti yhteiskunnallisten aineiden opettajille. Se tarjoaa valmiita oppitunteja, avaimia demokratiaan.

Opas jakautuu kymmeneen lukuun, joista ensimmäinen on tärkein. Luku kysyy nuorelta: mikä ärsyttää ja mitä haluaisit muuttaa. Luku tutustuttaa vaikuttamisen välineistöön ja pyytää laatimaan vaikuttamissuunnitelman. Samalla se käynnistää vaikuttamisprojektin, jossa nuoret harjoittelevat ja hankkivat kokemuksia.

Luku kaksi käsittelee kuluttamista, jokapäiväistä vaikuttamista. Luvut kolme ja neljä tarkastelevat demokratiaa ja vaikuttamista koulussa ja kunnassa. Viidennessä luvussa tutustutaan Aloitekanava.fi-sivustoon. Luku kuusi tutkii puolueita. Seitsemännessä luvussa tutustutaan kansalaisyhteiskuntaan, kahdeksannessa varjostetaan politiikkaa. Yhdeksäs luku tarkastelee mediaa ja kymmenes yhteiskunnallisia kysymyk-

siä kulttuurissa ja taiteessa. Loppuun on kerätty EU:iin ja globaalikasvatukseen liittyviä linkkejä.

Jokainen luku alkaa tiivistelmällä. Se kertoo lukijalle teeman, tiedolliset ja taidolliset tavoitteet, tarvittavat välineet ja oppituntimäärän, joka teeman käsittelyyn on hyvä varata.

Oppitunnit käynnistyvät keskustelulla. Sitä seuraavat toimintaosiot, joissa oppilaat ratkaisevat kysymyksiä pienryhmissä tai pareittain, järjestävät tilaisuuksia, väittelevät ja vievät eteenpäin tavoitteitaan. Tunti päättyy jälkipuintiin.

Oppitunnit sisältävät myös faktoja ja vinkkejä. Faktat kertovat tutkimustuloksia, vinkit ehdottavat muita käsittelytapoja aiheelle.

Luvut täydentävät toisiaan ja muodostavat yhdessä kokonaisuuden. Opasta voi hyödyntää myös soveltaen, valiten palasia lukujen sisältä. Se toimii hyvänä aineistona valinnaisille kursseille ja koulujen parlamenttikerhoille.

Vaikuttaminen vie aikaa, varsinkin demokraattinen päätöksenteko. Se on hyvää vastapainoa maailmalle, jossa juostaan aina vain kovempaa. Kaikki ei aina ole tässä ja nyt ja heti. Joskus on hyvä totutella hitaampaan vauhtiin. Tai sitten voi keksiä keinon tehdä vanha asia uudella tavalla – nopeammin.

Demokratia vaatii harjoittelua. Halu ja usko vaikuttamiseen syntyvät kokemuksista. Haastamme Sinut keräämään avaimia demokratiaan.

Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry
Oikeusministeriö
Opetushallitus
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto – Nuva ry
Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry

MINÄ

Teema: Vaikuttamisen keinot ja välineet.

Tiedot: Vaikuttamisen välineet, kohteet ja ajankohdat.

Taidot: Tavoitteellisen suunnitelman tekeminen, vaikuttamisen keinojen valikointi ja kohderyhmän paikantaminen.

Välineet: Fläppipapereita, teippiä, tarralappuja, tietokone ja verkkoyhteys tai Vaikuttajan reittikartta.

Aika: Kaksi oppituntia. Vaikuttamissuunnitelmaa seurataan lukukauden tai lukuvuoden ajan.

Vaikuttaminen lähtee liikkeelle yksilöstä: mitä hän haluaa, mitä hän tietää ja osaa, miten hän luottaa kykyihinsä ja miten hän uskoo itseään kuunneltavan. Tärkein motivaatio toiminnalle ja vaikuttamisella on halu tai tarve halun takana.

Ensimmäinen luku on hyvä avaus yhteiskuntaopin kurssille. Sen aikana pohditaan, mihin nuori haluaa vaikuttaa ja mitä hän haluaa muuttaa. Missä asioista päätetään? Kuka niistä päättää? Miten ja missä vaiheessa vaikutetaan? Mitä nuori voi tehdä itse?

Ensimmäinen luku on oppaan tärkein. Se luo pohjaa muille luvuille. Samalla se käynnistää vaikuttamisprojektin, jota seurataan lukukauden tai -vuoden ajan. Projektissa nuoret suunnittelevat, toteuttavat ja vaikuttavat. Tärkeintä on se käytännön kokemus, joka nuorille jää. Minä ajattelin, toimin ja vaikutin.

OPPITUNTI

Oppitunnilla nuori pohtii, mikä on se asia, jota hän haluaa muuttaa tai johon hän haluaa vaikuttaa.

Pienryhmät tai luokka valitsevat konkreettisen vaikuttamisen tavoitteen, laativat tavoitteen toteuttamiseen tähtäävän vaikuttamissuunnitelman ja seuraavat sen etenemistä lukukauden ajan.

KEINOJA ON, ONKO HALUA

Luokka pohtii yhdessä, mitä faktaruudun tiedot kertovat nuorista. Oletko samaa mieltä tulosten kanssa? Mitä olisit valmis tekemään, jos asia on sinulle tärkeä? Minkälaisia kokemuksia sinulla on vaikuttamisesta?

AJATTELE ITSE

Opettaja kiinnittää luokan seinille fläppipapereita, jotka otsikoidaan seuraavasti: minä, perhe, luokka, koulu, harrastus, kunta (oman asuinkunnan nimi), Suomi ja EU.

Oppilaille annetaan viisi minuuttia aikaa miettiä seuraavia kysymyksiä: Mihin haluat vaikuttaa? Mitä haluat muuttaa? Esimerkiksi koulun kasvisruokapäiviä, jäähallin yleisöluistelu-aikoja tai opintotuen määrää? Ideat kirjoitetaan tarralapuille, jotka kiinnitetään ajan päätyttyä fläppipapereille. Lopuksi opettaja lukee laput ääneen.

Opettaja jakaa luokan neljän hengen pienryhmiin käyttäen kriteerinä jotain satunnaisesti valittua tekijää, esimerkiksi puseron väriä. Oppilaat keskustelevalt ehdotuksista ryhmissä ja valitsevat sen, joka heitä kiinnostaa eniten. Samalla he hakevat kyseisen lapun seinältä omalle ryhmälleen.

Luokka tarkastelee yhdessä pienryhmien valintoja. Mitä nuoret voivat tehdä asioiden eteen? Minkälaisia vaikuttamismahdollisuuksia yksilöllä on kyseisiin asioihin? Entä ryhmällä? Miten helppoa tai vaikeaa, nopeaa tai pitkäkestoisista asioihin vaikuttaminen on? Missä asioista päätetään?

Luokka voi toki päätyä valitsemaan vain yhden muutostoiveen, luokan yhteisen tavoitteen.

ASIASTA TAVOITTEEKSI

Pienryhmät muuttavat valitsemansa asiat tavoitteiksi. Ryhmä voi käyttää ideoinnissa apuna kierrätettävää paperia, vapaata ideariihä (kaikki mahdolliset ajatukset ja ideat kerätään yhteiselle paperille) tai kiertävää kelloa, jolloin jokaisella ryhmäläisellä on tasan minuutti aikaa puhua asiasta.

Tavoite muotoillaan mahdollisimman konkreettiseksi.

FAKTA

Suomalaisten nuorten yhteiskunnallinen tietämys on kansainvälistä kärkitasoa, mutta yhteiskunnalliset asiat kiinnostavat silti huomattavan vähän. Nuorista 27 prosenttia on kiinnostunut jostain puolueesta, vähemmän puolueista kiinnostuneita löytyy vain Koreasta. (International Civic and Citizenship Education Study 2010) Nuorisobarometrin (2010) mukaan politiikasta "hyvin kiinnostuneiden" osuus on pysynyt vajaassa 10 prosentissa, mutta samaan aikaan politiikasta "ei lainkaan kiinnostuneiden" osuus on kaksinkertaistunut 9 prosentista 21 prosenttiin viimeisen seitsemän vuoden aikana. Nuorisobarometri selvitti vuonna 2008 15–29-vuotiaiden nuorten valmiutta käyttää erilaisia vaikuttamisen keinoja. "Jos asia olisi mielestäsi tärkeä, olisitko valmis tekemään seuraavia asioita?" Kyllä varmasti (%):
– Allekirjoittamaan vetoomuksen

- tai addressin 61%
- Osallistumaan lakkoon työpaikalla tai koulussa 47%
- Kirjoittamaan yleisönoastoon 34%
- Osallistumaan maksu- tai ostoboikottiin 30%
- Osallistumaan julkiseen mielenosoitukseen asian ollessa tärkeä 22%
- Ottamaan yhteyttä johonkin poliitikkoon 21%
- Keräämään itse nimiä vetoomukseen 20%
- Liittymään jäseneksi tai olemaan jäsenenä poliittisessa puolueessa 15%
- Tekemään vaalityötä ehdokkaani puolesta 12%
- Osallistumaan mielenosoitukseen jonkin kansainvälisen kokouksen yhteydessä 9%
- Ryhtymään ehdokkaaksi vaaleissa 7%
- Osallistumaan rakennuksen valtaamiseen 4%

VÄLINEET

ALOITE Aloite laaditaan kirjallisesti ja siinä ehdotetaan jotain uutta asiaa toteutettavaksi. Aloite toimitetaan asiaa tai kokousta valmistelevalle taholle. Kuntalaki takaa kaikille kunnan asukkaille oikeuden tehdä aloitteita kunnan toiminnasta. Nuoret voivat tehdä aloitteen verkossa <http://www.aloitekanava.fi>.

ESITYS Kokouksissa esitetään päätösehdotuksia (joko hyväksytään käsiteltävä asia tai hylätään asia). Esityksiä voivat tehdä esitysoikeuden omaavat henkilöt. Henkilö, jolla on ainoastaan puhe- ja läsnäolo-oikeus kokouksessa, ei voi tehdä esityksiä. Hän voi kuitenkin puhua kannattamansa esityksen puolesta. Esityksiä voi myös jättää etukäteen kirjallisena esitysoikeutetulle edustajalle, joka sitten kokouksessa esittää hänelle jätetyn esityksen.

MASSATEMPAUKSET Näyttävät julkiset tapahtumat, kuten mielenosoitukset ja ulosmarssit, ovat keinoja saada omalle asialle julkisuutta ja yleistä näkyvyyttä.

MEDIA Media tarkoittaa kaikkia niitä viestintäkanavia tai kaikkea sitä viestintää, joka välittää yksityisen ihmisen tai tietyn ryhmän sanoman eteenpäin joko toiselle ryhmälle tai suurelle massalle. Medialla tarkoitetaan niin lehdistöä, verkkomediaa, televisiota kuin radiota. Mediaa voi käyttää oman asiansa esille nostamiseen ja mielipidevaikuttamiseen. Lehdistölle voi lähettää esimerkiksi mielipidekirjoituksia, kannanottoja (edustaa ryhmän kantaa), tiedotteita tai valmiita juttuja. Verkkomediassa omaa asiaa voi edistää esimerkiksi tarjoamalla materiaalia verkkolehtiin, kirjoittamalla blogia tai nostamalla asiaa esille eri tavoin sosiaalisessa mediassa.

VAALIVAIKUTTAMINEN JA ÄÄNESTÄMINEN Äänestä ehdokasta, joka ajaa asiaasi, osallistu ehdokkaasi vaalikampanjaan tai asetu itse ehdolle.

VERKKOVAIKUTTAMINEN Verkossa voi vaikuttaa allekirjoittamalla sähköisen vetoomuksen, tekemällä aloitteen (<http://www.aloitekanava.fi>) tai kertomalla kantansa lakiesityksiin ja valtionhallinnon hankkeiden valmisteluun (<http://www.otakantaa.fi>). Ministeriöiden ja kuntien kotisivuilta löytyy sähköisiä palaute-, kysely- ja aloitekanavia.

Myös sosiaalinen media, esimerkiksi Facebook ja IRC-Galleria, on verkkovaikuttamisen väline. Sosiaalisessa mediassa voi löytää samanhenkisiä ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita ajamaan yhteistä tavoitetta tai osallistumaan yhteiseen toimintaan. Verkon kautta on organisoitu esimerkiksi kännyköiden tekstiviestimielenosoituksia.

VETOOMUS Vetoomus on päättäjille suunnattu kirjoitus jonkun tietyn asian puolesta. Vetoomukseen kerätään nimiä ja mukaan pyritään saamaan mahdollisimman paljon ihmisiä. Vetoomuksia voi allekirjoittaa osoitteessa <http://www.adressit.com>. Jokaisella Euroopan unionin kansalaisella on oikeus esittää yksin tai yhdessä muiden kanssa vetoomus suoraan Euroopan parlamentille. Vetoomuksen voi tehdä verkossa osoitteessa: <http://www.europarl.europa.eu> -> suomi -> Parlamentti -> EP ja kansalaiset -> Vetoomukset.

YHTEYDENOTOT, KESKUSTELUT JA NEUVOTTELUT Ihmiset päättävät asioista, eivät insti-tuutiot. Vaikuttamisen onnistuminen vaatii melkein aina päättäjien ja asian käsittelyssä mukana olevien henkilöiden tapaamista ja "omalle puolelleen" puhumista. Muista tapaamiseen valmistautuessa seuraavat asiat: varaa tapaaminen ajoissa, ole ajoissa paikalla, ota mukaan kirjallinen esitys aiheesta, argumentoi tavoitteesi puolesta, luo ja ylläpidä positiivista henkeä.

VAIKUTTAMISSUUNNITELMA

Kun tavoite on valmis, pienryhmä laatii vaikuttamissuunnitelman. Suunnitelman laatimista voidaan tukea keskustelemalla yhdessä, minkälaisia välineitä ja kanavia vaikuttamisessa käytetään ja missä vaiheessa asioihin vaikutetaan. Suunnitelmaa laadittaessa huomioidaan seuraavat asiat:

- Mikä on suunnitelman maali eli tavoite?
- Mikä on laajempi viitekehys tai kokonaisuus tavoitteen ympärillä?
- Mikä on tilanne nyt?

- Kuka päättää asiasta?
- Minkälaisella aikataululla asiasta päätetään?
- Missä vaiheessa asiaan kannattaa vaikuttaa?
- Minkälaisia keinoja käytetään?
- Mitkä ovat mahdollisia yhteistyötahoja (vanhemmat, opettajakunta, järjestöt jne.)?
- Kuulutko itse järjestöön, joka voi auttaa tavoitteen saavuttamisessa?
- Miten onnistumista arvioidaan?
Peukalosääntö: Valmisteluvaiheessa vaikutetaan asiaa valmisteleviin henkilöihin tai tahoihin, päätäntävaiheessa päättäjiin. Asioihin on helpointa vaikuttaa valmisteluvaiheessa.

Pienryhmä voi piirtää suunnitelmansa visuaaliseen muotoon, reitiksi. Ryhmä aikatauluttaa reitin ja kirjoittaa sen varrelle konkreettisia tavoitteita ja toimenpiteitä, askelia kohti tavoiteltavaa maalia.

Samalla ryhmä sopii toimenpiteiden ja tavoitteiden vastuista ja aikatauluista.

JÄLKIPUINTI

Pienryhmät esittävät toimintasuunnitelmansa muille. Suunnitelmat kiinnitetään luokan seinälle ja niiden etenemistä seurataan viivaamalla yli toteutuneet tavoitteet ja toimenpiteet.

Luokka pohtii esitysten jälkeen, minkälaisia odotuksia opiskelijoilla on vaikuttamisesta. Mikä yllätti suunnitteluvaiheessa? Mikä askarruttaa? Oliko helppoa muotoilla tavoite tai löytää asia, jota haluat edistää?

Vinkki

Vaikuttamisen keinoihin ja kohteisiin voidaan tutustua Vaikuttajan reittikartan opastuksella. Reittikartta löytyy osoitteesta <http://reittikartta.valtikka.fi>, ja sitä postitetaan yläkouluihin esitteinä kevään 2011 aikana. Esitteet on tarkoitettu jaettavaksi yhdeksännen luokan oppilaille.

Reittikartan voi tilata myös julisteena osoitteesta <mailto:toimitus@valtikka.fi>.

Vältä lukko

Tavoitteiden laatiminen vaatii opettajalta aktiivista mukana oloa. Liian suuri tavoite pilkotaan pienemmäksi ja valitaan yksi osasista ryhmän käsiteltäväksi. Heti alussa pitää myös selvittää, kenen toimivaltaan asia kuuluu ja missä vaiheessa siihen voi vaikuttaa.

KULUTTAMINEN

Teema: Kestävä kuluttaminen, vaikuttaminen arjen päätöksissä.

Tiedot: Omien kulutustapojen vaikutukset.

Taidot: Omien kulutusvalintojen tarkastelu, kampanjan tai tilaisuuden suunnittelu ja toteuttaminen, mielipiteen muodostaminen ja argumentointi.

Välineet: Ekologisuutta mittaavat tehtävät edellyttävät tietokonetta ja verkkoyhteyttä.

Aika: Yksi oppitunti, aiemmin annettu kotitehtävä. Erillinen tilaisuus tai haastekampanja.

Kuluttaminen on arkista. Kuluttaminen on politiikkaa. Kuluttaminen on vallan käyttöä. Vai onko sillä mitään väliä, mihin omat euronsa käyttää?

Kyllä. Yhteen banaaniin mahtuu niin paljon enemmän.

OPPITUNTI

Oppitunnilla tarkastellaan kuluttamista arjen vaikuttamisena, pohditaan kulutuspäätöksiin johtavia valintoja ja niiden vaikutuksia. Samalla pohditaan, minkälaisia vaikuttamismahdollisuuksia yksittäisellä kuluttajalla on.

Luokka tai ryhmä ideoi haastekampanjan tai järjestää koko koululle vaihtotorin, jossa tavarat vaihtavat omistajaa ilman kustannuksia.

Kuluttaminen tarjoaa herkullisia aiheita väittelylle.

MIHIN KULUTAT?

Luokka keskustelee yhdessä seuraavista kysymyksistä: Minkälaisiin asioihin käytät omaa rahaa? Mitkä asiat vaikuttavat ostopäätökseesi eniten (markkinointi, merkki, hinta, alkupe-
rä, eettisyys, ekologisuus, estetiikka, ystävien valinnat, vanhempien mielipiteet, yksilöllisyyden tavoittelu)? Mikä on sinusta sopiva summa omiin menoihin viikossa?

Omia kulutustapoja seurataan kotitehtävän muodossa.

Kotitehtävä annetaan oppilaille etukäteen, esimerkiksi viikkoa tai kahta ennen sen käsitte-
lyä.

LISÄTIETOJA

- Kuntaliitto (2009): Vallakas – kuntalaisen vaikuttamisopas. <http://www.kunnat.net> -> *Palvelualueet -> Osallistu ja vaikuta -> Vallakas.*
- Suomen Lukiolaisten Liitto (2007): Edunvalvonnan opas. <http://www.lukio.fi> -> *Oppilaskunta -> Edunvalvontaopas.*
- Vaikuttajan reittikartta. <http://reittikartta.valtikka.fi>.
- Vaikuttamistaidot.fi on verkko-opas nuorille ja nuorten opettajille median, demokratian ja lobbauksen taidoista. <http://www.vaikuttamistaidot.fi>.
- Valtikka.fi. Sivusto jakaa tietoa nuorten oikeuksista ja vaikuttamismahdollisuuksista nuorille ja nuorten kanssa työskenteleville. <http://www.valtikka.fi>.

KÄSITTEET

KESTÄVÄ KULUTUS

- Kuluttaa vähän raaka-aineita ja energiaa.
- Perustuu uusiutuviin energialähteisiin.
- Aiheuttaa mahdollisimman vähän päästöjä.
- Synnyttää vähän jätteitä ja ne voidaan kierrättää.
- On turvallista niin tuottajien, kuluttajien kuin ympäristön kannalta.
- Ottaa huomioon kehitysmaiden ja tulevien polvien tarpeet.

(Kuluttajavirasto 2010)

EKOLOGINEN JALANJÄLKI kertoo, kuinka paljon yksittäinen ihminen tarvitsee peltoja, metsiä, ruohomaita ja vesialueita kuluttamansa ravinnon, materiaalien ja energian tuottamiseen. Jalanjälki kertoo myös, paljonko maata tarvitaan uusiutuvien luonnonvarojen tuottamiseen, ihmisten tekemien rakennelmien sijoittamiseen ja kuluttamisesta syntyneiden jätteiden käsittelyyn. Ekologinen jalanjälki ilmaistaa pinta-alana, jonka yksikkö on hehtaari.

HIILIJALANJÄLKI kertoo, kuinka monta kilogrammaa ilmastonmuutosta aiheuttavia kasvihuonekaasupäästöjä jokin tuote, toiminta tai palvelu aiheuttaa. Kuluttajan hiilijalanjälki voidaan jakaa suoriin ja epäsuoriin päästöihin. Suorat päästöt syntyvät kuluttajan oman toiminnan, esimerkiksi juuston syömisen seurauksena. Joukkoliikennevälineillä matkustaminen taas aiheuttaa epäsuoria päästöjä, jotka jaetaan kaikkien matkustajien kesken suhteessa henkilökilometreihin. Kuluttajan epäsuoriin päästöihin kuuluvat myös hyödykkeiden ja palvelujen sekä esimerkiksi erilaisten tilaisuuksien tuotannon, myynnin ja mahdollisen käytöstä poiston yhteydessä syntyvät päästöt.

Kotitehtävä

Seuraa kuluttamistasi ja pidä kirjaa siitä, mihin ja miten kulutat rahasi:

- Tuote vai palvelu?
- Millä kriteerillä valitsit kyseisen tuotteen tai palvelun?
- Missä tuote on valmistettu?
- Minkälaista arvioit tuotteeseen liittyvän näkymättömän kulutuksen olevan (esimerkiksi vesi, energia, erilaiset raaka-aineet)?
- Tuotteen kestoikä?
- Mitä tuotteelle tapahtuu, kun et enää käytä sitä?
- Olisitko voinut valita toisin tai paremmin?

Luokka jaetaan pienryhmiin. Oppilaat vertailevat kulutustapojaan pienryhmissä ja pohtivat, minkälaisia vaikutuksia kuluttamisella on.

Työllistävä vaikutus? Raaka-ainevaikutus? Jätteen vaikutus? Pienryhmä pohtii, minkälaisia seurauksia elämäntapaan liittyvillä valinnoilla on niin yksilön kuin yhteisöjen kannalta. Kuinka paljon valtaa yksittäisellä kuluttajalla on?

LASKURIT KERTOVAT

Suomalaisten luonnonvarojen kulutus vaihtelee vuosittain alle 10 000 kilogrammasta yli 160 000 kilogrammaan. Vaihtelu riippuu elintavoista.

LISÄTIETOJA

- Kuinoma lainauspalvelu – harrastajalta harrastajalle. <http://www.kuinoma.fi>.
- Kuluttajaviraston Eko-ostajan opas. <http://www.kuluttajavirasto.fi/eko-ostaja>.
- Kuluttajaviraston oppimisineistot kuluttajakasvatukseen. <http://www.kuluttajavirasto.fi> -> *Opettajalle -> Oppimisineistot*.
- Marttaliiton neuvot eettiseen kuluttamiseen. <http://www.martat.fi/>-> *Neuvot arkeen -> Eettinen kuluttaminen*.
- Reilu kauppa. <http://www.reilukauppa.fi>.
- Suomen Kuluttajaliiton eettisen kuluttamisen askeleet. <http://www.eettinenvalinta.fi>.
- Suomen Kuluttajaliiton opetusmateriaalit. <http://www.kuluttajaliitto.fi/> -> *Opetuksen avuksi*.
- Mun rahat, mun elämä. Suomen Lukiolaisten Liiton julkaisu sisältää perustiedot oman talouden hallinnasta. <http://www.lukio.fi/munrahat>.
- WWF:n ekovinkit. <http://wwf.fi/> -> *Ympäristö -> Ekovinkit*.

Oppilaat tutustuvat kulutuksen ekologisuutta mittaaviin laskureihin. Pienryhmät pohtivat: Millaisia asioita mittarit painottavat? Miten luotettavia ne ovat? Mistä valtaosa jalanjäljestäsi syntyy? Miten tuloksesi suhteutuu keskiarvoihin ja miten tulosta olisi mahdollista pienentää?

Ekologisen jalanjäljen voi mitata osoitteessa <http://www.footprintnetwork.org> -> personal footprint. Hiilijalanjäljen voi mitata osoitteessa <http://ilmastodieetti.fi/Ilmastolaskuri.html> tai <http://hiilijalanjalki.hs.fi>.

HAASTEKAMPANJA JA VAIHTOTORI

Luokka ideoi kilpailun tai kampanjan, jossa se haastaa luokkatoverit, rinnakkaisluokan, opettajat, koko koulun tai omat vanhemmat jalanjälkitalkoisiin. Luokka määrittelee kohderyhmän, aikataulun, tavoitteen (esimerkiksi paras ehdotus koulun jalanjäljen pienentämiseksi) ja mahdollisen palkinnon. Luokka sopii haastekampanjan järjestämisen vastuista ja toteuttaa suunnitelman. Kampanjaa voidaan ideoida ja toteuttaa joko koko luokan kesken tai pienryhmissä.

Luokka järjestää vaihtotorin. Vaihtotorille voi tuoda sellaisia ehjiä ja toimivia tavaroita, joita ei enää tarvitse tai käytä. Ideana on, että tavara vaihtaa omistajaa ilman rahaa. Vaihtotori voi olla avoin vain luokalle tai koko koululle. Jäljelle jääneet tavarat ja tuotteet viedään torin sulkeuduttua esimerkiksi kierrätyskeskukseen.

LUOMUA – KYLLÄ VAI EI

Luokka väittelee luomuruoasta. Opettaja jakaa roolit oppilaiden kesken joko kiinnostuksen mukaan tai arpomalla. Oppilaille annetaan aikaa valmistautua ja pohtia erilaisia perusteluja väitteidensä tueksi.

FAKTA

Ekovelkapäivä on se päivä vuodesta, johon mennessä ihmiskunta on käyttänyt maapallon kyseisen vuoden koko biologisen tuotannon. Loppuvuoden ihmiskunta elää velaksi. Vuonna 1995 ekovelkapäivä oli 21. marraskuuta, vuonna 2005 lokakuun 2., vuonna 2008 syyskuun 23. ja vuonna 2009 syyskuun 25 päivä.

3

KOULU

Teema: Oppilaiden vaikuttamismahdollisuudet koulussa.

Tiedot: Oppilaskunnan rooli ja toimintamahdollisuudet.

Taidot: Oman ehdotuksen esittely ja perustelu, neuvottelutaidot, ryhmätyöskentely.

Välineet: Tyhjiä papereita.

Aika: Yksi oppitunti. Vaikuttamisprojektia seurataan kurssin tai lukukauden ajan.

oppilaita? Tiedätkö, miten voit vaikuttaa kouluasi asioihin? Miten hyvin oppilaskunnan hallitus mielestäsi toimii?

VIELÄKIN PAREMPI KOULU

Opettaja jakaa luokan pienryhmiin. Ryhmät ideoivat konkreettisia keinoja, joilla parantaa koulun viihtyisyyttä ja toimintatapoja. Samalla he pohtivat, mitä voivat omalla toiminnallaan tehdä ja miten asioihin voidaan vaikuttaa.

Pienryhmät laativat nelikentän (SWOT) koulun toimintaympäristöstä. Oppilaat kirjautuvat nelikentän ruutuihin 1) koulun nykyisiä vahvuuksia (asiat, jotka ovat hyvin tai erityisen hyvin?), 2) heikkouksia (asiat, jotka vaativat kehittämistä?), 3) tulevaisuuden mahdollisuuksia (minkälainen koulu voisi olla?) ja 4) uhkia (mitkä asiat voivat vaikuttaa negatiivisesti tulevaisuuteen?).

Pienryhmä ideoi nelikenttä apunaan konkreettisia ehdotuksia koulun kehittämiseksi. Ryhmä voi käyttää esimerkiksi kiertävää paperia, jossa jokaisella ryhmän jäsenellä on muutama minuutti aikaa kirjoittaa omat ideansa ennen kuin paperi siirtyy seuraavalle. Seuraava kommentoi ja muokkaa edeltäjän idealistia.

Pienryhmä tarkastelee ideoita. Mitä olette valmiita tekemään ideoiden toteuttamiseksi? Vaatiiko toteuttaminen muiden mukana oloa? Kuka päättää ideoiden toteutumisesta? Minkä verran ne vaativat resursseja?

Ryhmä valitsee parhaan idean keskustelemalla tai äänestämällä ja esittelee sen koko luokalle.

Luokka valitsee yhden, tärkeimpänä pitämänsä idean tai ehdotuksen äänestämällä. Eniten ääniä saanut ehdotus käydään yhdessä läpi. Samalla tarkastellaan, onko muutos toteutettavissa oppilaiden omalla toiminnalla vai vaaditaanko siihen toisen toimijan päätös. Kuuluuko asia oppilaskunnan hallituksen, rehtorin, opetuslautakunnan, kunnanvaltuuston vai

FAKTA

Sekä lukiolaki että laki ammatillisesta koulutuksesta määrittävät, että jokaisessa oppilaitoksessa on opiskelijoista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunnan tehtäviin kuuluvat opiskelijoiden yhteistoiminnan ja koulutyön edistäminen. Opiskelijoilla pitää olla mahdollisuus osallistua koulutuksen kehittämiseen sekä opintoihin ja muihin opiskelijoiden asemaan olennaisesti vaikuttavien päätösten tekemiseen. Opetushallituksen (2006, 2007) mukaan yli 90 prosentissa lukioita on aktiivinen oppilaskunta. Ammatillisissa oppilaitoksissa noin kahdessa kolmasosassa toimii oppilaskunta. Selvitysten mukaan myös lähes kaikissa yläkouluissa on oppilaskunnat. Kouluterveyskyselyn (2010) mukaan kolmasosa 8. ja 9. luokkalaisista kokee, että koulun työilmapiirissä on ongelmia. Saman verran on sitä mieltä, ettei heitä kuunnella. Lähes puolet ilmoittaa, etteivät he tiedä, miten vaikuttaa koulunsa asioihin.

eduskunnan päätäntävaltaan?

Toimivaltakysymyksiä – eli kuka päättää mistäkin – käsitellään esimerkiksi Suomen Lukiolaisten Liiton Edunvalvontaoppaassa <http://www.lukio.fi> -> *Oppilaskunta* -> *Edunvalvonta-oppas*.

Luokka laatii yhdessä tai pienryhmissä toiminta- tai vaikuttamissuunnitelman ideansa toteuttamiseksi ja päättää, millaisia toimenpiteitä ja välineitä toteuttaminen tai edistäminen vaatii. Vinkkejä löytyy ensimmäisestä teemaosiosta, kohdasta Vaikuttamissuunnitelma (sivu 8).

Samalla jaetaan vastuut oppilaiden kesken. Luokka seuraa, miten idea tai ehdotus etenee.

Vinkki

Ehdotus voidaan rajata oppilaskunnan hallituksen toimialaan eli opiskelijoiden yhteistoimintaan, koulutyön edistämiseen tai edunvalvontatyöhön kuuluvaksi. Rajaus helpottaa

Aloitteellisuus, osallistuminen ja vaikuttaminen vaativat harjoittelua. Ne ovat taitoja, jotka kehittyvät kokemuksen kasvaessa. Koulu on osa nuorten jokapäiväistä arkea. Parhaimmillaan koulu on kannustava, kuunteleva ja innostava yhteisö – yhteisö, jossa harjoitellaan mielipiteen ilmaisua, argumentointia ja yhteisistä asioista huolehtimista.

Oppaan kolmannessa luvussa oppilaat pohtivat, miten voivat kehittää omaa kouluunsa. Teeman käsittely sopii parhaiten yhteiskuntaopin kurssin alkupuolelle.

Luku toimii alkuna luokan yhteiselle, omaan kouluun keskittyvälle vaikuttamisprojektille. Projektin etenemistä seurataan kurssin tai lukukauden ajan.

Mikäli ensimmäisen teemakokonaisuuden, Minä, vaikuttamisprojektin tai -projektit koskivat koulua, suunnitelmia voidaan käydä tarkemmin läpi tässä osiossa.

OPPITUNTI

Oppilaat pohtivat, miten oma koulu toimii, miten sen toimintaympäristöä ja -kulttuuria voidaan kehittää, miten oppilaat voivat vaikuttaa asioihin ja mitä he itse voivat tehdä.

MIKÄ TOIMII?

Luokka keskustele yhdessä: Mistä pidät koulussasi? Mikä siellä toimii mielestäsi erityisen hyvin? Opettaja voi auttaa keskustelun käynnistymistä kiertävällä esineellä. Oppilas, joka saa esineen käteensä, kertoo ainakin yhden hyvän kouluun liittyvän asian ja antaa esineen sen jälkeen vieressään tai edessään istuvalle.

Luokka keskustele Kouluterveyskyselyn tuloksista pareittain. Mitä mieltä olet luvuista? Onko koulussasi hyvä ilmapiiri? Kuunnellaanko

vaikuttamissuunnitelman laatimista.

Kun luokka tai ryhmä on valinnut ehdotuksen ja laatinut suunnitelman toimeenpanosta, luokan edustajat esittelevät ehdotuksensa aloitteena oppilaskunnan hallitukselle ja kertovat hallituksen kannan tai päätöksen omalle luokalleen. Luokka voi tämän jälkeen muokata aloitettaan hallituksen kannan mukaisesti, tehdä yhteistyötä oppilaskunnan hallituksen kanssa tai esittää aloitteensa esimerkiksi rehtorille tai Aloitekanava.fi-sivustoa käyttäen päättäjille.

JÄLKIPUINTI

Luokka seuraa ehdotuksensa etenemistä. Samalla oppilaat antavat palautetta kaikille mukana

oleville siitä, miten oppilaita koulussa kuullaan ja miten oman koulun toimintakulttuuria voidaan kehittää.

Vinkki

Oppilaskunnan hallituksen käsittelyssä olevia asioita voidaan pohtia koko koulun kanssa. Asia, esimerkiksi koulun järjestyssäännöt, tuodaan ensin oppilaskunnan hallitukselle, josta hallituksen jäsenet vievät sen luokkiin käsiteltäväksi.

Hallitus muokkaa sääntöjä luokkien ehdotusten perusteella ja lopulliset säännöt hyväksytään vielä kaikissa luokissa. Näin saadaan kaikki oppilaat mukaan käsittelemään oman koulun yhteisiä asioita.

LISÄTIETOJA

- Demokrati i skolan. <http://www.skoldemokrati.fi>.
- Kerhokeskus (2009): Vaikuttavasti mukana. <http://www.kerhokeskus.fi> -> Opettajat ja ohjaajat -> Materiaalit -> Vaikuttavasti mukana.
- Nousiainen Leena & Piekkari Ulla (2005): Osallistuva oppilas, yhteisöllinen koulu; Oppilaskunnan ohjaavan opettajan opas. Opetusministeriö.
- Nousiainen Leena & Piekkari Ulla (2007): Osallistuva oppilas, yhteisöllinen koulu; Toimivan oppilaskunnan opas. Opetusministeriö.
- Suomen Lukiolaisten Liitto: Oppilaskuntatoiminnan ideapankki. <http://www.lukio.fi>-> Oppilaskunta -> Ideapankki.
- Suomen Lukiolaisten Liitto (2007): Edunvalvontaopas. <http://www.lukio.fi/> -> Oppilaskunta -> Edunvalvontaopas.
- Valtikka.fi: Oppilaskuntatoiminnan sivut. <http://www.valtikka.fi>-> Toimintaa -> Oppilaskunta.
- Opetushallitus: Oppilaskuntatoiminnan sivut. <http://www.edu.fi> -> Yleissivistävä koulutus -> Teemat -> Oppilaskuntatoiminta.

4

KUNTA

Teema: Kunta yhteisönä, demokraattinen päätöksenteko kuntatasolla.

Tiedot: Kunnan tehtävät ja talousrakenne, kuntalaisen oikeudet ja velvollisuudet.

Taidot: Mielipiteen ilmaisu, neuvottelu, argumentointi, kompromissien löytäminen, kokouskäytännöt.

Välineet: Paperia pienryhmätyöskentelyyn, kokouksen pöytäkirjaksi ja äänestyslipuiksi. Tietokone ja verkkoyhteys tehtävässä ”Kuka käyttää valtaasi?”.

Aika: Kaksi oppituntia.

Kuntavaalien äänestysaktiivisuus jää kauaksi presidentinvaaleista, ja oman paikkakunnan poliittiset päätökset kiinnostavat nuoria vähemmän kuin Euroopan unionin politiikka.

Ja kuitenkin juuri kuntataso on lähellä olevaa arkea täynnä: bussivuorot ja -maksut, kouluruoka, uimahallimaksut, terveyskeskusten sijainti, teiden hiekoittaminen ja kirjaston aukioloajat. Kuntatason päätökset vaikuttavat suoraan kaikenikäisten kuntalaisten arkeen.

Tässä osiossa oppilaat tutustuvat kuntaan yhteisönä, sen tehtäviin ja kunnan talousrakenteeseen.

Oppilaat harjoittelevat neuvottelemista, päätöksentekoa ja kompromissien tekemistä sekä selvittävät minkälaisia oikeuksia ja mahdollisuuksia nuorilla on vaikuttaa oman kuntansa asioihin.

OPPITUNTI

I. MEIDÄN KUNTA

Luokka tutustuu kuntaan, sen rakenteisiin ja palveluihin kuvitteellisen kunnan avulla. Luokka laatii esityslistan yhdessä päätettävistä asioista ja harjoittelee päättämistä kuntakokouksessa.

KUNNAN RAKENTEET

Oppilaat keskusteleval pareittain, millaisessa kunnassa on heidän mielestään hyvä asua ja elää. Mitä tulee mieleen sanasta kunta? Minkälaisessa kunnassa asut? Mistä pidät omassa kunnassasi? Mitkä asiat kaipaavat muutosta tai kehittämistä?

KÄSITTEET

KUNTA Kuntalaki määrittelee, että Suomi jakautuu itsehallinnollisiin kuntiin. Kunta pyrkii edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestävä kehitystä alueellaan. Kunnan asioista päättää kunnan asukkaiden valitsema valtuusto.

Laki määrittää, että kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa ja sille laissa säädetyt tehtävät. Kunta voi sopimuksen nojalla ottaa hoitaakseen muitakin kuin itsehallintoonsa kuuluvia julkisia tehtäviä. Kunnat tuottavat palvelut itse tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa. Kunta voi myös ostaa palveluja esimerkiksi naapurikunnalta tai alueellaan toimivalta järjestöltä.

Kunnan lakisäätöisiä tehtäviä on järjestää terveys- ja sosiaalihuolto, päivähoido, perus- ja esiopetus, ympäristö-, vesi-, energia- ja jätehuolto sekä suunnitella rakentaminen kaavoittamalla. Kunta huolehtii myös teiden ja katujen ylläpidosta ja pelastustoiminnasta.

Kunnan jäseniä ovat 1) kunnassa asuvat henkilöt, 2) yhteisöt ja laitokset, joiden kotipaikka on kunnassa ja 3) tahot, jotka omistavat tai hallitsevat kunnassa kiinteää omaisuutta, kuten kiinteistöjä tai tontteja.

Nykyään Suomessa on vain yksi kuntamuoto. Kunta voi kuitenkin halutessaan käyttää itsestään nimitystä kaupunki. Kaikilla kunnilla on nimityksistä riippumatta samat tehtävät ja velvollisuudet.

Suomessa on vuonna 2011 yhteensä 336 kuntaa, joista kaupunkeja on 108. Suomen pienin kaupunki on Kaskinen (1 442 asukasta) ja suurin Helsinki (583 350 asukasta).

KUNTA- JA PALVELURAKENNEUUDISTUS on suurin kunnallishallinnon ja -palveluiden uudistus Suomen historiassa. Uudistus pyrkii turvaamaan laadukkaiden palvelujen saatavuuden koko maassa. Kunnat toteuttavat uudistuksen yhteistyössä valtion kanssa vuoden 2012 loppuun mennessä.

NUORISOVALTUUSTO Nuorten paikalliset vaikuttajaryhmät tuovat nuorten mielipiteen kunnalliseen päätöksentekoon. Valtuustot tekevät yhteistyötä poliittisten ryhmien kanssa, mutta ne ovat uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumattomia. Jäsenet ovat 13–19-vuotiaita. Heidät valitaan yleensä demokraattisilla vaaleilla vuodeksi tai kahdeksi. Toiminta vaihtelee kunnittain.

Oppilaat perustavat kuvitteellisen kunnan. Tehtävää suositellaan yhdeksäsluokkalaisille. Oppilaat päättävät yhdessä:

Mikä on kunnan nimi? Kuinka paljon on asukkaita? Miten asutus jakautuu? Minkälaisia rakenteita kunta tarvitsee (tiet, vesijohdot, puistot, jätehuolto jne.)? Mitä yhteisiä tiloja kunta tarvitsee? Mitä palveluja kunta tuottaa tai järjestää (päivähoido, peruskoulu, terveydenhuolto)?

Luokka luo kuvitteellisen kunnan joko yhdessä tai pienryhmissä. Ideoinnissa voi käyttää apuna joko miellekarttaa (Mind map), joka

havainnollistaa asioiden suhdetta toisiinsa, tai karttapiirrosta.

Oppilaat piirtävät tyhjälle paperille kartan perustamastaan kunnasta. He sijoittavat paikalleen asukakeskittymät, tiet ja muut rakenteet, koulujen ja kauppojen sijainnit jne. Tarvitavat rakenteet ja palvelut löytyvät helpommin, kun oppilaat käyvät läpi omaa arkeaan aamusta iltaan ja maanantaista viikonloppuun.

Kuvitteellisen kunnan sijasta oppilaat voivat pohtia oman kunnan rakenteita ja palveluja.

Lopuksi luokka keskustele yhdessä, mitä

palveluja kunta järjestää asukkailleen. Mitkä niistä ovat lakisääteisiä ja mitkä kunnan itselleen ottamia? Samalla voidaan pohtia, miksi palveluiden tuottaminen on kunnille tällä hetkellä haastavaa (väestölliset, maantieteelliset, taloudelliset syyt) ja mitä asialle nyt tehdään (kunta- ja palvelurakennemuutos, kuntien yhdistämiset).

ESITYSLISTA JA KOKOUS

Seuraavaa tehtävää suositellaan yhdeksäsluokkalaisille.

Luokka listaa kysymyksiä, jotka kuvitteellisen kunnan asukkaiden tulee päättää yhdessä. Apuna käytetään aiemmin tehtyjä karttoja.

Kysymykset voivat olla seuraavanlaisia: Mihin rakennetaan päiväkotia? Montako peruskoulua tarvitaan? Miten hoidetaan jätehuolto? Onko kunnassa omaa terveyskeskusta?

Luokka päättää, mitkä asiat valitaan kokouksen asialistalle. Kun lista on valmis, luokka päättää asioista ja tutustuu erilaisiin päätöksentekomalleihin. Päätöksentekotapaa vaihdetaan esityslistan jokaisessa kohdassa.

Kokeiltavia päätöksentekomalleja ovat:

- Diktatuuri, arvotaan oppilaista yksinvaltiasta.
- Oligarkia, arvotaan luokasta pieni ryhmä, joka tekee päätöksen.
- Enemmistö päätös. Luokka äänestää, jokaisella on yksi ääni.
- Rahaan perustuva. Jaetaan oppilaille arpapöytä, joihin on kirjoitettu rahasumma. Jokaisella on yhtä paljon ääniä kuin arpapöydässä on rahaa.
- Yksimielinen päätös eli kaikkien on oltava samaa mieltä.
- Kaikki näkökulmat huomioiva päätös. Jokainen sanoo mielipiteensä ja asiat, jotka hän haluaa huomioidavan. Päätös tehdään yhdessä tämän tiedon pohjalta.
- Sattumaan perustuva, arvotaan päätös.
- Edustuksellinen malli, äänestetään luokasta

3–5 henkeä päättämään asiasta.

Lopuksi luokka keskustelee, miltä mallit tuntuivat. Mikä oli oikeudenmukaisin? Entä nopein?

KUNNAN TALOUSARVIO

Kuvitteellisen kunnan talousarviota leikataan noin 15 prosenttia (liite 2). Eturyhmistä koostuva kunnanvaltuusto sopii yhdessä, miten talousarviota muutetaan. Mistä voidaan säästää ja mistä ei? Mitä voidaan järjestää toisin? Kenen etuja painotetaan?

Opettaja jakaa oppilaat 3–6 hengen eturyhmiin: opiskelijat, lapsiperheet, työssä käyvät lapsettomat, eläkeläiset ja yrittäjät. Ryhmissä tulee olla eri määrä jäseniä.

Kukin ryhmä pyrkii maksimoimaan omat etunsa ja laatii ehdotuksen kunnan uudeksi talousarvioksi. Ryhmät voivat neuvotella ja ”käydä kauppaa” keskenään, kun ne laativat esityksiä. Kun esitykset ovat valmiita, luokka pitää

kokouksen, jossa sovitaan uudesta talousarviosta ja tarvittavista toimenpiteistä.

Esityslista

1. Kokouksen avaus
2. Kokousvirkaileijoiden valinta
 - puheenjohtaja
 - sihteeri
 - ääntenlaskijat
3. Esityslistan hyväksyminen
4. Hyväksytään kunnan uusi talousarvio
5. Kokouksen päättäminen

Opettaja avaa kokouksen ja toivottaa osanottajat tervetulleeksi. Hän pyytää esityksiä kokouksen puheenjohtajaksi. Oppilas voi esittää luokkatoveriaan puheenjohtajaksi, ”esitän henkilöä X”. Kokous päättää puheenjohtajasta.

Puheenjohtaja vaikuttaa paljon siihen, millainen kokous on ja kauanko se kestää. Tehtävä on haasteellinen. Jos oppilaiden joukosta ei löydy kiinnostuneita, opettaja voi toimia puheenjohtajana. Opettaja voi joka tapauksessa toimia kokouksen varapuheenjohtajana. Hän istuu

FAKTA

Euroopan neuvosto antoi Suomelle suosituksia lasten ja nuorten kuulemisesta. Raportin mukaan suurin osa lapsista ja nuorista on sitä mieltä, että aikuiset kuuntelevat lasten mielipiteitä. Kuitenkin joka seitsemäs lapsi tai nuori on sitä mieltä, että aikuiset eivät koskaan kuuntele heitä. Lasten ja nuorten mielestä kuulemattomuuden suurimmat syyt ovat ajan ja resurssien puute, aikuisten ennakkokäsitykset lapsista sekä epäilykset siitä, että korostamalla lasten oikeuksia aikuisten auktoriteetti uhkaa heiketä. Koko raportti julkaistaan maaliskuussa 2011.

Kunnista 43 prosenttia käyttää Aloitekanavasivustoa sähköisenä kuulemisvälineenä ja 70 prosentissa kunnista toimii nuorten vaikuttajaryhmä, kuten esimerkiksi nuorisovaltuusto.

puheenjohtajan vieressä luokan edessä ja kertoo sekä puheenjohtajalle että kokousosallistujille, mitä kokouksessa tapahtuu seuraavaksi.

Kun puheenjohtaja on valittu, hän jatkaa kokousta ja pyytää esityksiä kokouksen sihteeriksi. Puheenjohtaja jakaa puheenvuoroja ja pitää huolen siitä, että kokous viedään asiallisesti läpi. Sihteeri pitää pöytäkirjaa eli kirjoittaa paperille päätöksen ja laatii sen pohjalta pöytäkirjan kokouksesta. Ääntenlaskijat laskevat äänet mahdollisissa äänestyksissä.

Seuraavaksi kokous hyväksyy esityslistan. Puheenjohtaja avaa kohdan ja kysyy, onko osallistujilla esittää lisäyksiä listalle. Puheenjohtaja toteaa päätöksen, ”Esityslista on hyväksytty” ja koputtaa kynällä tai nuijalla pöytästä päätöksen merkiksi.

Puheenjohtaja avaa kohdan neljä. Hän pyytää eturyhmien edustajilta ehdotukset kunnan talousarvioksi. Ryhmät esittelevät ehdotuksensa ja puheenjohtaja avaa keskustelun. Puheenjohtaja jakaa puheenvuoroja siinä järjestyksessä,

kun niitä pyydetään. Keskustelun aikana ryhmät tekevät myönnytyksiä omista tavoitteistaan ja pyrkivät löytämään kaikkia tyydyttävän lopputuloksen, kompromissin. Eturyhmien jäsenet voivat esittää muokattuja talousarvioita kokousväelle hyväksyttäväksi. Jos esitystä kannatetaan, ”kannatan henkilön X esitystä”, se pitää ottaa huomioon päätöksentekovaiheessa.

Puheenjohtajan kannattaa merkitä paperille pyydetty puheenvuorot. Hänellä on oikeus huomauttaa puhujalle, joka puhuu liian kauan tai poikkeaa aiheesta. Hän voi myös jakaa vain minuutin tai kahden mittaisia puheenvuoroja.

Avoin keskustelu kuuluu demokraattiseen päätöksentekoon, mutta päätös on lopulta tehtävä. Kun asiasta on keskusteltu riittävästi, puheenjohtaja päättää keskustelun ja muotoilee päätösesityksen. Jos ryhmät löytävät yhteisymmärryksen, puheenjohtaja esittää, että kokous hyväksyy henkilön X esittämän ja henkilön Y kannattaman esityksen. Jos kokous ei pääse yksimielisyyteen, puheenjohtaja esittää, että kokous äänestää. Jokaisella eturyhmäläisellä on yksi ääni. Eniten ääniä saanut ehdotus valitaan päätökseksi.

Puheenjohtajan pitää todeta päätös niin täsmällisesti, että kaikki osanottajat ymmärtävät sen. Sihteeri kirjaa päätöksen pöytäkirjaan.

Lopuksi luokka keskustelee, miltä tehtävä tuntui. Mikä summassa yllätti? Oliko vaikeaa löytää kompromissi? Miten kokous sujui?

LISÄTIETOJA

- Kuntaliitto. <http://www.kunnat.net>.
- Kunta- ja palvelurakennemuutos. <http://www.kunnat.net> -> *Palvelualueet* -> *Kunta- ja palvelurakennemuutos*.
- Nuorisovaltuustojen liitto Nuva ry. <http://www.nuva.fi>.

2. NUORET KUNTALAISET

Oppilaat tarkastelevat asuinkuntaansa. He selvittävät minkälaisia oikeuksia kuntalaisella on, miten nuoret voivat vaikuttaa kunnan asioihin ja miten nuoria Suomessa kuullaan.

KUKA KÄYTTÄÄ VALTAASI?

Luokka keskustelee: Millaisia mielikuvia sinulla on poliittisista päättäjistä? Tunnetko kuntasi päättäjiä? Kuka ajaa sinun asioitasi?

Luokka jaetaan pienryhmiin. Osa pienryhmistä selvittää, millainen on oman kunnan kunnanvaltuuston 1) poliittinen jakauma (montako paikkaa kullakin puolueella on), 2) ikäjakauma, 3) sukupuolijakauma ja 4) mihin ammattiryhmään edustajat kuuluvat. Osa pienryhmistä tutkii eduskuntaa tai Euroopan parlamenttia ja vastaa samoihin kysymyksiin.

Pienryhmä laatii keskiarvoprofilin joko oman kuntansa kunnanvaltuutetusta, kaikkia suomalaisia edustavasta kansanedustajasta tai europarlamentaarikosta. Ryhmä voi piirtää karikatyönsä keskiarvopäättäjistä.

Ryhmät esittelevät piirroksensa ja profiilinsa muille. Samalla luokka pohtii, mitä ovat ne tahot, jotka pyrkivät ajamaan nuoria koskevia asioita joko kuntatasolla tai valtakunnallisesti. Minkälaisia etujärjestöjä tunnet? Minkälaisia poliittisia nuorisjärjestöjä toimii kunnassasi? Miten nuoret ovat edustettuina kunnassa?

Vinkki

Opettaja kehottaa oppilaita keskustelemaan kotona vanhempien kanssa politiikan valta-profileista. Mitkä puolueet päättivät asioista, kun oppilaan vanhemmat olivat nuoria? Olivatko nuoret aktiivisemmin mukana politiikassa? Mitä vanhemmat muistavat tuon ajan poliittisesta kulttuurista?

FAKTA

- *Nuorisolaki 2006/72 8§*

Nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskeissa asioissa.

- *YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus*

- *12 artikla*

1. Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskeissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

2. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevista oikeudellisista ja hallinnollisista toiminna joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

- *13 artikla*

1. Lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. Tämä oikeus sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia yli rajojen suullisissa, kirjallisissa, pai-

Luokka selvittää, minkälaisia oikeuksia ja mahdollisuuksia nuorella on vaikuttaa oman kuntansa asioihin. Luokka tutustuu joko yhdessä tai pareittain nuorisolakiin, YK:n yleissopimukseen lapsen oikeuksista ja kuntalain määrittelemiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

Tunnetko oikeutesi ja velvollisuutesi? Miten nuorten kuuleminen on omassa kunnassasi järjestetty? Onko kunnassa nuorisovaltuustoa tai muuta kunnallista nuorten vaikuttajaryhmää? Onko kunta mukana Aloitekanava-sivustolla? Millaisia välineitä ja kanavia sinulla on käytössäsi?

NUORTEN KUULEMINEN

Euroopan neuvosto antoi Suomelle suositusta lasten ja nuorten kuulemisesta (fakta, sivu

netussa, taiteen tai missä tahansa muussa lapsen valitsemassa muodossa.

- *15 artikla*

1. Sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden yhdistymisvapauteen ja rauhanomaiseen koontumisvapauteen.

- *Kuntalaisen oikeudet ja velvollisuudet*

Täysi-ikäinen kuntalainen saa osallistua päätöksentekoon kunnassa äänestämällä kuntavaaleissa tai asettumalle ehdolle. Täysi-ikäiset kuntalaiset voivat myös osallistua neuvoo-antavaan kunnalliseen kansanäänestykseen, mikäli valtuusto päättää sellaisen toimittaa.

Jokaisella kuntalaisella on oikeus tehdä aloitteita kunnan kehittämiseksi ja valituksia jo tehdyistä päätöksistä. Aloitteen tekijälle on ilmoitettava, minkälaisiin toimenpiteisiin hänen aloitteensa johti.

Kuntalaisen on maksettava kunnallisveroa. Kuntaveron on tasaveron: kaikki kuntalaiset maksavat sitä palkastaan yhtä paljon.

Kuntalaisella on myös velvollisuus ottaa vastaan kunnallinen luottamustehtävä, jos häntä sellaiseen esitetään.

20). Oppilaat pohtivat pareittain: Minkälaisia ajatuksia Euroopan neuvoston raportti sinussa herättää? Miten koet, että lapsia ja nuoria kuullaan Suomessa?

Minkälaisia uusia välineitä toivoisit kuntatason kuulemiselle? Millaisiin kysymyksiin haluaisit vaikuttaa omassa kunnassasi? Millä tavoilla haluaisit osallistua kunnalliseen päätöksentekoon?

PÄÄTÖS

Luokka keskustelee yhdessä, miltä tuntuu olla muiden päättävällän alaisena. Miten pystyt vaikuttamaan siihen, kuka päättää asioitasi? Minkälaisiin asioihin voit itse vaikuttaa? Miten pystyt edistämään nuorten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia kunnassasi?

ALOITEKANAVA.FI

Teema: Vaikuttaminen verkossa.

Tiedot: Aloitteen tekeminen.

Taidot: Ideointi, oman mielipiteen perustelu, Aloitekanavan käyttö, aloitteiden seuraaminen.

Välineet: Tietokone ja verkkoyhteys, dataprojektori tai tietokoneluokka. Punaiset ja vihreät äänestyslaput.

Aika: Yksi oppitunti.

Aloitekanava.fi on vuorovaikutteinen verkko-demokratiapalvelu. Se toimii lasten ja nuorten vaikuttamiskanavana.

Aloitekanavalla lapset ja nuoret voivat ideoida ja kommentoida omaa lähiympäristöä ja lähettää siihen liittyviä parannus- ja muutosehdotuksia.

Kuntien Aloitekanava-moderaattorit muokkaavat verkossa kannatusta saaneet ideat aloitteiksi. Sen jälkeen he toimittavat ne eteenpäin ihmisille, jotka päättävät asioista. Aloitteet voivat koskea myös valtakunnallisia asioita. Valtakunnalliset aloitteet toimitetaan opetus- ja kulttuuriministeriöön.

Aloitekanavaa voivat käyttää niin yksittäiset nuoret kuin nuorten ryhmät. Erilaiset vaikuttaja- ja osallisuusryhmät, luokat tai oppilaskuntien hallitukset voivat käyttää välinettä kysyäkseen mielipiteitä ajankohtaisista käsiteltävänä olevista asioista.

Kunnan eri hallintokunnat, järjestöt ja nuorten vaikuttajaryhmät voivat käyttää Kunta kysyy -osiota tiedustellakseen lasten ja nuorten mielipiteitä asioista, joita kunnassa parhaillaan valmistellaan.

OPPITUNTI

Opettaja esittelee Aloitekanavan oppilaille ja avaa verkkopalvelun etusivun nähtäville. Hän kertoo, miksi palvelu on kehitetty (vastaamaan nuorisolain kahdeksannen pykälän veloitteeseen) ja miten lapset ja nuoret voivat Aloitekanavan avulla vaikuttaa asioihin. Opettaja kertoo tai kertoo oppilaille, mitä kuntalaisaloitteella tarkoitetaan.

Aloitekanavalla nuorten ideoiden ei kuitenkaan tarvitse olla kuntalaisaloitteita. Pelkkä idea riittää.

PARI- TAI RYHMÄTYÖ

Oppilaat tutustuvat Aloitekanavaan joko parin kanssa tai pienryhmässä. Jos tietokoneita on riittävästi, oppilaat voivat tutustua palveluun omatoimisesti.

Jos käytössä on vain yksi kone, opettaja esittelee palvelua oppilaille dataprojektorin välityksellä.

Vastaukset kysymyksiin puretaan joko koko luokan kesken tai pienryhmissä.

Tutustu Aloitekanavaan ja selvitä:

1. Miten ideasta muodostuu aloite?
2. Kuka voi kirjoittaa ideoita ja kommentoida Aloitekanavalla?
3. Millaisesta ideasta muodostuu aloite Aloitekanavalla?
4. Miten saat tietää, mitä aloitteille on tapahtunut ja miten ne ovat edenneet?
5. Kuka voi esittää kysymyksiä ja millaisista asioista Kunta kysyy -osiossa?

Oppilaat ideoivat aloitteita ja tutustuvat palvelun sisältöön. Jos Aloitekanava on avattu oppilaiden kotikunnassa, oppilaat voivat rekisteröityä käyttäjiksi, julkaista omia ideoitaan sivustolla ja kommentoida muiden ideoita. Opettajan on hyvä korostaa tässä vaiheessa asiallisten ideoiden tärkeyttä. Aloitteita voi ideoida yhteisesti, jonka jälkeen parhaat valitaan äänestämällä.

6. Millaisen idean kirjoittaisit Aloitekanavalle?
7. Miten Aloitekanavalle voi rekisteröityä?
8. Mitä ideaa voisit puoltaa ja miksi?
9. Mitä aloitetta voisit tukea ja miksi?
10. Millaista kuuluvana olevaa kysymystä haluaisit kommentoida?

JÄLKIPUINTI

Lopuksi oppilaat keskusteleivat, mitä mieltä he ovat Aloitekanavasta. Jos oppilaiden kotikunta ei ole mukana Aloitekanavassa, luokka voi pohtia, haluaako se esittää Aloitekanavan käyttöönottoa. Luokka pohtii yhdessä, miten asiassa edettäisiin. Oppilaat voivat laatia esimerkiksi kirjeen, joka toimitetaan joko kunnanjohtajalle tai nuorisotoimeen.

Oppilaat voivat vastata seuraaviin kysymyksiin heille jaetuista punaisista ja vihreistä äänestyslappuja käyttämällä.

- Oliko Aloitekanavaa helppoa käyttää?
- Onko palvelu mielestäsi tarpeellinen?
- Onko Aloitekanava mielestäsi tehokas väline vaikuttaa ja osallistua sekä tulla kuulluksi?
- Aiotko käyttää palvelua? Käyttäisitkö verkkopalvelua?
- Olisiko palvelu hyvä ottaa käyttöön kotikunnassasi?

Vinkki

Aloitekanavalla voidaan edistää oppilaiden jo aiemmissa osioissa laatimia aloitteita ja vaikuttamissuunnitelmia.

LISÄTIETOJA

- Aloitekanava.fi, opas: <http://www.aloitekanava.fi/opas>.

Vinkki

Alta löytyvät vastaukset edellisellä aukeamalla esitettyihin kysymyksiin.

1. Miten ideasta muodostuu aloite?

Ideoi

– Ideoi muutos- ja parannusehdotuksia yksin tai yhdessä luokkakavereidesi kanssa. Voit kirjoittaa ja julkaista ideasi Aloitekanavalla. Mieti ja esitä perustelut ja konkreettiset ehdotukset ideallesi.

Kommentoi

– Voit kommentoida muiden käyttäjien julkaisemia ideoita. Perustele mielipiteesi ja kommentoi, kannatko vai vastustatko ideaa. Jotta idea etenee seuraavaan vaiheeseen, sen on saatava kahden viikon aikana enemmän puoltavia kuin vastustavia kommentteja. Voit peukuttaa hyviä kommentteja ja tykätä ideoista myös Facebookissa.

Tue aloitetta

– Kunnan Aloitekanava-moderaattori muotoilee kannatusta saaneen idean ja sen saamat kommentit aloitteeksi. Voit tukea aloitetta ja toimenpide-ehdotusta nimettömänä tai omalla nimelläsi. Aloite toimitetaan määräajan päätyttyä eteenpäin oikealle taholle.

Seuraa aloitetta

– Pysy ajan tasalla siitä, miten aloite on edennyt. Moderaattori päivittää aloitteen seurantatietoja ja kertoo, miten aloite etenee ja mitä asiasta päätettiin. Voit kommentoida aloitteen etenemistä tai päätöstä. Myönteisen päätöksen saaneet aloitteet ovat Menestystarinoita, jotka löytyvät palvelun etusivulta.

2. Kuka voi kirjoittaa ideoita ja kommentoida Aloitekanavalla?

Kuka tahansa kotikuntansa Aloitekanavalle rekisteröitynyt lapsi tai nuori, jolla on muutos- tai parannusehdotus omaan lähiympäristöönsä liittyen, voi kirjoittaa idean ja kommentoida muiden käyttäjien ideoita. Oman mielipiteensä voi kertoa nimettömänä, nimimerkillä tai omalla nimellään.

Voit tutustua rekisteröitymättä kaikkien Aloitekanavakuntien toimintaan, sillä Aloitekanavan sisältö on kaikille avointa.

3. Millaisesta ideasta muodostuu aloite Aloitekanavalla?

Hyvä idea esittää muutos- tai parannusehdotuksia esimerkiksi nuorten vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin. Ideoiden aiheet voivat olla myös valtakunnallisia. Kerro omasta ideasta kavereillesi ja levitä ideaasi sosiaalisen median yhteisöissä. Kerro ja puhu asiasta puolesta, niin muutkin tietävät kommentoida ja kertoa oman mielipiteensä.

4. Miten saat tietää, mitä aloitteille on tapahtunut ja miten ne ovat edenneet?

Moderaattori, joka on usein kunnan nuorisotyöntekijä, toimittaa ideasta ja kommentista muotoutuneet

aloitteet eteenpäin. Hän päivittää tietoja siitä, mihin tai kenelle aloite on toimitettu ja miten se etenee käsittelyssä. Moderaattori kertoo myös, mitä asiasta päätetään tai mitä siihen vastataan.

5. Kuka voi esittää kysymyksiä ja millaista asioista Kunta kysyy -osiossa?

Kunnan kaikki toimijat – valtuusto, hallitus, lautakunnat, hallintokunnat, järjestöt, erilaiset nuorten vaikuttajaryhmät, oppilaskuntien hallitukset ja luokat – voivat käyttää palvelua kysyäkseen nuorten mielipiteitä. Kysymyksiä voi esittää hyvin erilaisista asioista: vapaa-ajasta, opiskelusta, liikenteestä, rakentamisesta, asuinympäristöstä ja luonnosta, hyvinvoinnista ja terveydestä.

6. Millaisen idean kirjoittaisit Aloitekanavalle?

Aloitteita voi ideoida luokassa pienryhmissä tai pareittain. Ideat kirjoitetaan ensin paperille tai taululle, jonka jälkeen niistä valitaan äänestämällä kolme oppilaiden mielestä tärkeintä ideaa. Äänestämässä voi hyödyntää punaisia ja vihreitä äänestyslappuja. Oppilaat julkaisevat parhaat ideat Aloitekanavalla. Rekisteröityneet käyttäjät voivat myös kommentoida toistensa ehdotuksia. Jos oppilaiden kotikunta ei ole Aloitekanavalla, luokka voi muotoilla ideat aloitteiksi ja toimittaa ne eteenpäin muuta kautta.

7. Miten Aloitekanavalle voi rekisteröityä?

– Klikkaa "Rekisteröidy" -linkkiä, joka löytyy verkkosivun oikeasta ylälaudasta.

– Valitse kunta, jonka Aloitekanavalle haluat rekisteröityä ja jatka ohjeiden mukaan.

– Lisää tarvittavat tiedot: sähköpostiosoite, käyttäjätunnus ja salasana.

– Lue palvelun käyttöehdot ja säännöt, jotka avautuvat linkistä. Valitse "Hyväksyn palvelun säännöt". Paina "Valmis"-painiketta.

– Avaa sähköpostisi ja etsi sieltä tunnuksen aktivointiviesti. Klikkaa viestissä olevaa linkkiä, joka ohjaa selaimesi takaisin Aloitekanavalle. Aktivoi näin käyttäjätunnuksesi.

– Kirjaudu sisään. Korvaa "Käyttäjätunnus" omalla käyttäjätunnuksellasi ja kirjoita salasanasi.

– Päivitä käyttäjätietosi klikkaamalla "Muokkaa tietojasi" -linkkiä.

– "Lisää idea" -painiketta klikkaamalla pääset kirjoittamaan oman ideasi.

8. Mitä ideoita voit puoltaa ja miksi?

Selaile muiden käyttäjien tekemiä ideoita. Jos idea on mielestäsi hyvä, käy kannattamassa sitä ja perustele mielipiteesi. Valitse ainakin kaksi ideaa, joita voit puoltaa. Löydät lisää ideoita yläpalkin valikosta "ideat". Voit tehdä tarkemman haun ideoista käyttämällä "Lisää hakuetoja" -linkkiä. Voit myös etsiä ainoastaan kommentointivaiheessa olevia ideoita klikkaamalla kommentointivaiheen symbolia.

9. Mitä aloitetta voit tukea ja miksi?

Selaile aloitteita sivustolla. Jos aloite on mielestäsi hyvä, osoita tukeasi ja aloitteen tarpeellisuus joko nimettömänä tai omalla nimelläsi. Mieti, miksi olet aloitteen kannalla ja valitse ainakin kaksi aloitetta, joita haluat tukea. Klikkaa yläpalkista "Ideat" ja selaa tukemisvaiheessa olevia aloitteita. "Lisää hakuetoja" -linkistä voit valita tarkemmat haku ehdot ja etsiä ideoita eri aihealueista. Voit myös etsiä ainoastaan tukemisvaiheessa olevia aloitteita klikkaamalla tukemisvaiheen symbolia.

10. Millaista kuultavana olevaa kysymystä voit kommentoida ja miksi?

Selaile kuultavana olevia kysymyksiä. Löydät kysymykset valitsemalla yläpalkista otsikon "Kunta kysyy". Etsi sellainen kysymys, johon sinulla on mielipide ja jota haluat kommentoida. Mieti, mitä haluaisit tuoda esille kommentissasi.

PUOLUE

Teema: Poliittinen järjestelmä, puolueet, vaalijärjestelmä, äänestäminen vaikuttamisen keinona.

Tiedot: Suomalaiset puolueet, puolueaatteet, vaalijärjestelmä ja ääntenlaskutapa.

Taidot: Mielikuvien ja asioiden kriittinen tarkastelu, äänestäminen, ääntenlaskeminen, mielipiteen muodostus, argumentointi.

Välineet: Vaalijulisteita tai puolueiden sähköistä kuvamateriaalia, tulostetut puolue- ja vaaliohjelmat, paperia tai pahvia pari- tai ryhmätöitä varten, tietokone ja verkkoyhteys. Vaalipaneelin ja vaalien edellyttämistä välineistä saa tarkat ohjeet osoitteesta <http://www.nuorisovaalit.fi>.

Aika: Kolme oppituntia.

Nuorisobarometrin (2007) mukaan kolme vastaajaa neljästä on sitä mieltä, että demokratia takaa kansalaisille riittävät vaikuttamisen mahdollisuudet. Nuorten luottamus demokratian selkärangan muodostaviin puolueisiin on kuitenkin hyvin alhainen. Vain 3 prosenttia kyselyyn vastanneista nuorista sanoi luottavansa niihin erittäin paljon. Viime vuosien vaalirahakohu ei ole vaikuttanut asiaan ainakaan positiivisesti.

Taloudellisen tiedotustoimiston (2010) mukaan 16–21-vuotiaista nuorista vain 10 prosenttia on erittäin kiinnostunut politiikasta. Nuoret ovat kuitenkin kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista ja konkreettisista teemoista kuten

maahanmuutosta ja työttömyydestä. Tutkimukseen osallistuneet nuoret ovat sitä mieltä, että poliittisen aktiivisuuden lisäämiseksi tarvitaan keskustelua: keskustelua poliittisista vaihtoehdoista, poliittisten puolueiden arvoista, mitä yhteiskunnallisia teemoja ne ajavat ja millaisia ovat vastakkainasettelut puoluejärjestelmän taustalla. Poliitiikkaa pitää nuorten mielestä käsitellä eri eturyhmien vastakkainasetteluna eikä hallinnollisena yhteisten asioiden hoitamisena. Poliitiikkaan kaivataan väriä ja eroja.

Tämä osio tarkastelee poliittisia puolueita, puolueisiin liittyviä mielikuvia, aatteita puolueiden takana, puolueiden ajamia asiakysymyksiä ja demokraattisen järjestelmän perinteisiä

KÄSITTEET

DEMOKRATIA Demokratiassa valta kuuluu kansalle. Edustuksellisessa demokratiassa kansalaiset luovuttavat valtansa vaaleilla valitsemaansa edustajille. Valitut edustajat ovat vastuussa äänestäjille siitä, että he tekevät kansalaisten kannalta onnistuneita päätöksiä. Suorassa demokratiassa kansalaiset päättävät asioista suoraan, esimerkiksi kansanäänestyksillä.

Demokratialle välttämättömiä tunnuspiirteitä ovat: vapaat ja rehelliset vaalit, vastuunalainen hallitus, kansalaisille lailla taatut osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ja demokraattinen kansalaisyhteiskunta. Kansanvalta edellyttää ilmaisun- ja lehdistönvapautta. Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Suomen Perustuslain mukaan valtiolta kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontuva eduskunta. Eduskunta on yksikamarinen ja siihen kuuluu 200 kansanedustajaa. Suomessa julkinen päätösvalta on jaettu seuraavasti: eduskunta käyttää lainsäädäntövaltaa, presidentti ja valtioneuvosto eli hallitus käyttävät hallitusvaltaa ja riippumattomat tuomioistuimet käyttävät tuomiovaltaa.

PUOLUE Puolue on oikeusministeriössä pidettävään puolueräkisteriin merkitty rekisteröity yhdistys. Puolueet ovat aatteellisia yhdistyksiä. Ne tavoittelevat valtiollista valtaa ja ajavat jäsenistönsä ja kannattajiensa etuja, aatteita ja arvoja. Poliittisia puolueita on ollut Suomessa noin sadan vuoden ajan.

VAALIT Suomessa vaalit noudattavat seuraavia periaatteita: 1) Vaalit ovat välittömät. Kansalaiset äänestävät suoraan niitä henkilöitä, jotka he tahtovat saada valituksi. 2) Vaalit ovat suhteelliset, eli jokainen puolue tai ryhmittymä saa sen määrän edustajia kuin mitä sen saama äänimäärä suhteessa muihin ryhmittymiin edellyttää. Suhteellinen vaalitapa ei koske presidentinvaalia. 3) Vaalit ovat salaiset. Vain äänestäjä tietää, ketä hän äänesti. 4) Vaaleissa on yleinen ja yhtäläinen äänioikeus. 5) Äänestäjän on äänestettävä itse. 6) Äänestäminen tapahtuu vaaliviranomaisen edessä. 7) Suomen vaalijärjestelmä on henkilö- ja puoluevaalin yhdistelmä, jossa äänestetään samaan aikaan sekä puoluetta että henkilöä. Presidentinvaaleissa äänestetään vain henkilöä, ei puoluetta.

Suomessa yleinen ja yhtäläinen äänioikeus säädettiin vuonna 1906 yhtäaikaan miehille ja naisille. Äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden ikäraja oli tuolloin 24 vuotta. Vuonna 1944 ikäraja laskettiin 21 vuoteen. Ikärajat laskivat 1960- ja 70-luvuilla ensin 20 vuoteen ja sitten nykyiseen 18 vuoteen (1972).

Suomessa toimitettavat yleiset vaalit:

Eduskuntavaalit – 200 kansanedustajaa joka neljäs vuosi, vuonna 2011 huhtikuussa.

Presidentinvaalit – Suomen valtionpäämies kuudeksi vuodeksi, vuonna 2012 tammi-helmikuussa.

Kunnallisvaalit – kunnanvaltuustot ja kaupunginvaltuustot neljäksi vuodeksi, vuonna 2012 lokakuussa.

Europarlamenttivaalit – 13 eurokansanedustajaa viideksi vuodeksi, vuonna 2014 kesäkuussa.

vaikuttamiskeinoja, vaalien järjestämistä ja äänestämistä.

Osio ehdottaa, että luokka tai koulu järjestää vaalipaneelin ja osallistuu valtakunnallisiin varjovalleihin. Osiota voidaan hyödyntää myös,

kun vaalit eivät ole ajankohtaisia.

Vaalittomanakin vuonna luokka voi tutustua puolueisiin, väitellä äänioikeusikärajasta, sähköisestä äänestämisestä ja pohtia äänestämisen merkitystä.

OPPITUNTI

I. MIELIKUVAT JA ASIAT

Oppilaat tutustuvat puolueiden kuvamaailmaan, aateperintöön ja eri aiheita koskeviin näkemyksiin.

MITÄ KUVA KERTOO?

Opettaja on kerännyt luokan eteen eri puolueiden vaalijulisteet (yksi per puolue). Julisteiden sijaan voidaan käyttää puolueiden sähköistä kuvamateriaalia. Oppilaat valitsevat pareittain kuvista sen, mikä miellyttää heitä eniten.

Oppilaat keskusteleval joko pareittain tai neljän hengen ryhmissä: Mitä kuva esittää?

Miksi pidät siitä? Millaisia ajatuksia se herättää? Millaisia symboleja käytetään? Kenet kuva haluaa tavoittaa? Mitä kuvalla halutaan sanoa?

Luokka äänestää, mikä kuvista oli suosituin (kädennostoäänestys). Keskustellaan yhdessä siitä, mitä ajatuksia kuvat herättivät. Millaisia mielikuvia puolueista syntyy kuvien perusteella?

MITÄ MIELTÄ PUOLUEET OVAT?

Oppilaat jatkavat työskentelyä pareittain tai pienryhmissä. He tutustuvat valitsemaansa puolueen mielipiteisiin käyttämällä lähteenä puolueiden verkkosivuja ja muita verkosta löytämiään lähteitä. Opettaja voi etukäteen tulostaa puolueiden periaate- ja vaaliohjelmat, mikäli tietokoneita ei ole käytettävissä. Oppilaat voivat myös haastatella puolueiden edustajia.

Selvitä puolueen kanta näihin kysymyksiin:

- Mitä mieltä puolue on opintotuen määrästä?
- Mitä mieltä se on homo- ja lesboparien oikeuksista (sukupuolineutraali avioliitto ja adoptio-oikeus)?
- Mitä puolue tarjoaa lääkkeeksi nuorisotyöttömyyden hoitoon?
- Kannattaako se lisäydinvoiman rakentamista? Millä tavoin puolue haluaa ratkaista Suomen energiatuotantoa koskevat kysymykset?
- Mikä on puolueen kanta maahanmuuttoon?
- Kannattaako se äänioikeusikärajan laskua 16 vuoteen?
- Haluaako puolue nostaa vai laskea veroja? Millaisia muutoksia se ehdottaa verotukseen?
- Haluaako puolue nostaa vai laskea kehitysyhteistyömäärärahoja?
- Mikä on puolueen kanta, pitääkö ruotsin

kielen olla peruskoulussa pakollista?

- Mitä mieltä puolue on Suomen Nato-jäsenyydestä?
- Parit tai ryhmät kokoavat puolueiden näkemykset isolle paperille. Samalla keskustellaan seuraavista kysymyksistä: Mitä mieltä olet itse kyseisistä asioista? Missä asioissa olet samaa mieltä tutkimasi puolueen kanssa? Missä kysymyksissä kantasi eroaa puolueen näkemyksistä? Olivatko puolueen kannat yllättäviä? Muuttuiko mielikuvasi kyseisestä puolueesta?

AATEPERINTÖ

Parit jatkavat tutustumista valitsemaansa puolueeseen. Oppilaat pohtivat ja selvittävät seuraavia kysymyksiä:

- Mistä syystä puolue on perustettu? Löytyykö

taustalta yhteistä aatetta tai muuta yhdistävää tekijää?

- Mitkä ovat aatteen tai yhdistävän tekijän keskeiset teesit tai arvot?
- Kenen etuja puolue mielestäsi ajaa? Kenelle sen toiminnasta on hyötyä, entä haittaa?
- Miten puolue käsittelee nuoria koskevia asioista? Miten se vetoaa nuoriin mahdollisina jäseninä tai äänestäjinä?

Oppilaat kokoavat vastaukset kysymyksiin edellisessä tehtävässä käytetyille papereille tai kartongeille. Valmiit työt kiinnitetään luokan seinille, ja parit esittelevät omat työnsä muille.

Vinkki

Oppilaat tutustuvat siihen puolueeseen, joka kiinnostaa eniten. Jos joku eduskuntapuolue jää käsittelemättä, opettaja esittelee puolueen lyhyesti paritöiden purun yhteydessä.

2. VAALIT

Luokka tai koulu järjestää vaalipaneelin, osallistuu varjovaaleihin, väittelee äänioikeusikärajasta ja keskustelee äänestämisestä.

VAALIPANEELI

Koulussa järjestetään vaalipaneeli, johon kutsutaan paikalle puolueiden ehdokkaita. Vaalipaneeli voidaan järjestää myös koko kunnan oppilaitosten yhteistyönä tai kunnan nuorisotoimen organisoimana.

Yksittäisten ryhmien ja luokkien oppilaat voivat osallistua vaalipaneelin järjestämiseen miettimällä etukäteen kysymyksiä, joihin ehdokkaat paneelissa vastaavat. Kysymyksiä voidaan kerätä joko oppilaiden kanssa keskustelemalla tai pyytämällä oppilaita jättämään itseään kiinnostavia kysymyksiä esimerkiksi keskeiselle

FAKTA

Oikeusministeriön (2010) mukaan Keskusta, Vasemmistoliitto ja Vihreät ovat valmiita alentamaan äänioikeusikärajaa. Kokoomus, Perussuomalaiset, Sosiaalidemokraattinen Puolue ja Ruotsalainen kansanpuolue ovat ikärajan alentamista vastaan. Myös Kristillisdemokraatit suhtautuvat ikärajan alentamiseen varauksella. Lapsiasianvaltuutettu pitää äänioikeusikärajan pysyvää alentamista lapsen oikeuksien ja nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäämisen kannalta aiheellisenä. Lapsiasianvaltuutetun 12–18-vuotiaista lapsista ja nuorista koostuva neuvontaryhmä pitää myös epäoikeudenmukaisena, että työssäkäyvät nuoret ovat verovelvollisia mutta eivät voi päättää verovarojen käytöstä.

paikalle sijoitettuun laatikkoon. Tällöin jokaisella on mahdollisuus kysyä haluamiaan asioita anonyymisti.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi toteuttaa Nuorisovaalit-hankkeen kahdeksatta kertaa eduskuntavaalien 2011 alla. Koulut voivat tilata Nuorisovaalien sivuston <http://www.nuorisovaalit.fi> kautta paneelin omalle koululle. Nuorisovaalien sivuilta löytyy lisätietoja paneelin järjestämisestä.

Vinkki

Lisää ideoita vaalien käsittelyyn:

1. Vaalikonetunti. Oppilaat tutustuvat vaalikoneisiin: Miten vaalikoneet eroavat toisistaan? Mitkä ovat mielestäsi tärkeimpiä kysymyksiä? Jäikö jotain oleellisia asioita kysymättä? Erosivatko Nuorten vaalikoneen kysymykset muista käyttämistäsi vaalikoneista? Oppilaat voivat samalla yrittää löytää mielipiteitään vastaavan ehdokkaan. Tämän jälkeen keskustellaan tuloksista. Olivatko koneiden tarjoamat ehdokkaat yllättäviä? Helpottiko vaalikone oman valinnan tekemistä? Nuorten vaalikone löytyy osoitteesta

<http://www.nuortenvaalikone.fi>.

2. Vaalikampanjan seuraaminen. Luokka tai ryhmä seuraa, miten suoraan nuoria koskevat asiat nousevat esiin vaalikampanjoissa ja -materiaaleissa. Mistä puhutaan? Mistä ei puhuta? Miten puolueet tai ehdokkaat vetoavat nuoriin? Nuoret voivat antaa palautetta teemoista, keskustelunavauksista, nuorten asioiden huomioidemisesta tai huomioimatta jättämisestä suoraan ehdokkaalle tai puolueille.

VARJOVAALIT

Varjovaaleissa äänestetään oikealla ehdokasasettelulla ja mahdollisimman aidoissa olosuhteissa. Varjovaalit ovat valtakunnalliset ja Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry koostaa kaikkien osallistuneiden koulujen tulokset valtakunnalliseksi tulokseksi. Näin saadaan kattava kuva siitä, millaisen eduskunnan 13–17-vuotiaat olisivat valinneet.

Varjovaaleihin voivat osallistua kaikki yläkoulut, ammatilliset oppilaitokset ja lukiot. Äänioikeutettuja ovat kaikki alle 18-vuotiaat koulun oppilaat tai opiskelijat. Täysi-ikäiset ohjataan uurnille varsinaisissa vaaleissa.

Vaalit soveltuvat hyvin oppilaskunnan hallituksen järjestettäväksi. Kevään 2011 varjovaaleissa on mahdollista äänestää myös sähköisesti.

Yksityiskohtaiset ohjeet varjovaalien järjestämisestä löytyvät osoitteesta <http://www.nuorisovaalit.fi>. Sähköistä äänestystyökalua voidaan hyödyntää kouluissa myöhemmin oppilaskunta-, lastenparlamentti- ja nuorisovaltuustovaaleissa.

Mikäli äänestys järjestetään vain luokan kesken, voidaan ääniä laskettaessa tutustua erilaisiin laskentatapoihin:

- Suhteellinen vaalitapa: Vaali, jossa kukin ryhmittymä saa sen määrän edustajia kuin sen saama äänimäärä suhteessa muihin ryhmiin edellyttää. Suomessa suhteellisen vaalin

FAKTA

Alle 30-vuotiaiden nuorten arvioidut äänestysprosentit eduskuntavaaleissa (suluissa yleinen äänestysprosentti):

- 1991, 59% (72%)
- 1999, 53% (68%)
- 2003, 54% (70%)
- 2007, 56% (68%).

Taloudellinen tiedotustoimisto (2010) tutki, mitkä seikat vaikuttavat nuorten äänestystököseen.

Kuinka paljon nämä seikat vaikuttavat päättäessäsä ketä äänestät kevään vaaleissa (eduskuntavaalit)?

- Ehdokkaan mielipiteet 99%
 - Ehdokkaan pätevyys 86%
 - Ehdokkaan puoluekanta 74%
 - Ehdokkaan persoonan miellyttävyys 56%
 - Ehdokkaan edustavuus 50%
 - Ehdokkaan kokeneisuus 33%
 - Ehdokkaan ikä 31%
 - Ehdokkaan tunnettuus 14%
 - Ehdokkaan sukupuoli 10%
- (% vastaa kyseisen seikan vaikuttavan paljon tai todella paljon)

tulos lasketaan käyttämällä d'Hondtin menetelmää. Laskentaohjeet löytyvät osoitteesta <http://www.vaalit.fi>.

- Enemmistövaalit: Valituksi tulee kussakin vaalipiirissä vain eniten ääniä saanut ehdokas.
- Suljettu listavaali: Listalta tulevat valituiksi ne, jotka listan laatija on asettanut listan kärkeen. Luokan suorittamassa ääntenlaskussa listaus noudattaa annettujen vaalimerkkinumeroiden listausta. Puolueen listalla ensimmäisenä oleva tulee valituksi ensimmäisenä.

VÄITTELY

Pitäisikö äänioikeusikärajaa laskea 16 ikävuoteen? Jaetaan roolit puolesta ja vastaan.

Pitäisikö Suomessa voida äänestää sähköisesti? Jaetaan roolit puolesta ja vastaan.

JÄLKIPUINTI

Luokka keskustelee äänestamisestä.

- Millaisia tunteita ehdokkaan etsiminen ja äänestäminen herättivät?
- Oliko oman kannan muodostaminen helpoa vai vaikeaa?
- Jos oman puolueen löytäminen tuntuu vaikealta, miksi?
- Mihin perustit valintasi?
- Mitkä asiat yleensä vaikuttavat ihmisten äänestyskäyttäytymiseen?
- Mikä merkitys nuorten muita vähäisemmällä äänestysaktiivisuudella on?
- Miten nuorten äänestysaktiivisuutta voitaisiin nostaa?
- Pitäisikö äänioikeusikää laskea?

- Pitäisikö olla mahdollisuus äänestää sähköisesti?

VAALITULOSTEN VERTAILU

Luokka vertailee koulun tai luokan varjovaalien tulosta Nuorisovaalien valtakunnalliseen tulokseen ja oikeiden vaalien tulokseen. Jos luokan tai koulun ja todellisten vaalien tulokset eroavat olennaisesti toisistaan, on nuorilla tilaisuus havaita oman äänen antamisen merkitys.

Luokka pohtii kysymyksiä: Muuttuisiko vaalitulokset, jos kaikki nuoret kävisivät äänestämässä? Entä jos äänestysikärajaa laskettaisiin? Oletko tyytyväinen ehdolla oleviin puolueisiin? Miten haluaisit muuttaa puolueita? Jos itse perustaisit puolueen, mitä asioita se ajaisi?

KANSALAISYHTEISKUNTA

Teema: Kansalaisyhteiskunta ja sen erilaiset toimijat.

Tiedot: Kansalaisyhteiskunnan merkitys demokratialle.

Taidot: Tapaamisen suunnittelu ja järjestäminen, keskustelutaidot, oman asian edistäminen.

Välineet: Bingolaput oppilaille ja vierailijoille.

Aika: Kaksi oppituntia

LISÄTIETOJA

- Kansanvalta.fi – Vaikuttajan tietopankki. Lisätietoja demokratiasta, kansalaisyhteiskunnasta, puolueista ja päätöksenteosta. <http://www.kansanvalta.fi>.
- Nuorisovaalit 2011. Lisätietoja nuorisovaalien järjestämisestä ja nuorisovaalien tuloksista. <http://www.nuorisovaalit.fi>.
- Nuorten eduskunta. Toiminnallinen ympäristö 8.- ja 9.-luokkalaisten, jossa nuoret voivat syventää käsitystään demokratiasta ja oppia käyttämään osallistumis- ja vaikuttamiskeinoja kansalaisyhteiskunnassa. Aineistoja, tehtäviä ja tuntisuunnitelmia opetuksen tueksi sekä ohjeet siitä, kuinka voit järjestää tutustumiskäynnin eduskuntaan. <http://www.nuorteneduskunta.fi>.
- Oikeusministeriön vaali-sivu. <http://www.vaalit.fi>.
- Oikeusministeriö (2010): ”Nuorten ääni – aikuisten uurna”. <http://www.om.fi/1274105479546>.
- Oikeusministeriö (2010): Lausuntoyhteenveto äänioikeusikärajatyöryhmän mietinnöstä ”Nuorten ääni – aikuisten uurna”. <http://www.om.fi> -> *Julkaisut -> Mietintöjä ja lausuntoja -> Mietintöjen ja lausuntojen arkisto -> Mietintöjä ja lausuntoja 2011 -> 05/2011 Lausuntoyhteenveto äänioikeusikärajatyöryhmän mietinnöstä ”Nuorten ääni – aikuisten uurna”*.
- Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry (2010): 16 syytä. <http://www.alli.fi> -> *Julkaisut -> Allianssin julkaisut -> 16 syytä*.
- Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry (2010): Aikuistumisen tikkaat. <http://www.alli.fi> -> *Julkaisut -> Allianssin julkaisut -> Aikuistumisen tikkaat*.
- Äänioikeus 16-vuotiaille. <http://www.facebook.com> -> *Äänioikeus 16-vuotiaille*.

Nuorten järjestötoimintaan osallistuminen on laskenut 2000-luvulla. Järjestöissä toimiminen on vähentynyt erityisesti alle 15-vuotiaiden keskuudessa. Noin 45 prosenttia 10–29-vuotiaista kuuluu johonkin järjestöön, heistä hieman alle puolet osallistuu toimintaan viikoittain. Suurin osa järjestötoimintaan osallistuvista nuorista kuuluu urheiluseuraan.

Nuorista 40 prosenttia ei tunne merkittävimpien järjestöjen toimintaa ja 32 prosenttia kokee järjestöt etäisiksi. Lukiolaisista 8 prosenttia kokee jonkun kansalaisjärjestön itselleen tärkeäksi.

Osiassa tutustutaan kansalaisyhteiskuntaan kutsumalla luokan vieraaksi paikallisia toimijoita. Tapaamisessa tutustutaan kutsuttujen tahojen toimintaan ja vaikuttamistyöhön. Tuntiin sisältyvien harjoitusten tarkoituksena on synnyttää vuoropuhelua positiivisessa ja hausassa hengessä. Samalla oppilailla on hyvä tilaisuus edistää tavoitteitaan paikkakunnan vaikuttajaryhmille.

OPPITUNTI

I. VALMISTELU

Oppilaat valmistelevat vierailutuntia, päättävät kutsuttavista, lähettävät kutsut ja sopivat vierailutunnin sisällöstä.

VIRITTÄYTYMINEN

Luokka keskustelee yhdessä: Mitä tulee mieleen sanasta kansalaisjärjestö? Millaisia järjestöjä ja yhteiskunnallisia liikkeitä tunnet? Mihin järjestöön tai yhteisöön kuulut? Millaisiin kampanjoihin tai tempauksiin olet osallistunut?

Vinkki

Yksittäisen ihmisen käynnistämä Haluan nähdä muutakin -tempaus on hyvä esimerkki siitä,

KANSALAI SYHTEISKUNTA Kansalaisyhteiskunnalla tarkoitetaan ihmisten välistä vapaaehtoisuudelle perustuvaa toimintaa. Sillä tarkoitetaan kansalaisten yhdistyksiä, järjestöjä, kerhoja ja erilaisia liikkeitä ja yhteisöjä. Kansalaisyhteiskunnan keskeisiä poliittisia toimijoita ovat kansalaisjärjestöt ja yhteiskunnallisen liikkeet, etujärjestöt ja puolueet.

KANSALAI SJÄRJESTÖ Kansalaisjärjestöissä kansalaiset ryhtyvät jonkin heille yhteisen asian taakse ja yrittävät vaikuttaa päätöksentekijöihin, julkiseen mielipiteeseen tai yleiseen toimintakulttuuriin edistääkseen asiaansa. Kansalaisjärjestöt ovat pääsääntöisesti rekisteröityjä yhdistyksiä.

ETUJÄRJESTÖ Etujärjestö ajaa oman jäsenistönsä tai viiteryhmänsä etuja. Taloudellisista etujärjestöistä tärkeimpiä ovat perinteisesti olleet työnantaja- ja työntekijäjärjestöt, kuten esimerkiksi Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö ja Elinkeinoelämän Keskusliitto.

VERKKOYHTEISÖT Perinteiset yhdistykset toimivat nykyisin sekä fyysisessä maailmassa että verkossa. Toiminnan rinnalle on nousemassa myös puhtaasti verkossa tapahtuvaa kansalaistoimintaa. Näitä vain verkossa toimivia liikkeitä on toistaiseksi syntynyt lähinnä sosiaalisessa mediassa. Julkisen vallan näkökulmasta perinteinen ja verkossa tapahtuva kansalaistoiminta ovat eriarvoisessa asemassa. Pelkästään verkossa toimivaa yhteisöä ei voida rekisteröidä yhdistykseksi, mikä tarkoittaa esimerkiksi, että verkkoyhteisö ei voi hakea toiminta-avustuksia siinä missä perinteinen, yhdistyslain tunnustama järjestö.

miten voi vaikuttaa ilman virallista järjestäytymistä.

Haluan nähdä muutakin -tempaus vapautti 21 bussipysäkkiä mainoksista Helsingin keskustassa 24.–31.1.2011. Tempaukseen voi tutustua osoitteessa <http://haluannahdamuutakin.wordpress.com/>.

SUUNNITTELU JA KUTSUMINEN

Luokka keskustele, minkälaisia toimijoita nuoret haluavat kutsua. Mitkä aiheet tai asiat sinua kiinnostavat? Minkälaisia järjestöjä tunnet? Minkälaisiin toimijoihin haluaisit tutustua? Opettaja listaa oppilaiden toiveet.

Luokka selvittää, mitä tahoja omassa kunnassa tai lähialueella toimii. Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n sivuilta löytyy 118 kansalaisjärjestön verkko-osoitteet (<http://www.alli.fi>

[alli.fi](http://www.alli.fi) -> Jäsenjärjestöt). Kyseiset järjestöt edustavat nuorisojärjestöjä tai nuorten kanssa työskenteleviä järjestöjä.

Oppilaat päättävät kutsuttavat tahot äänestämällä tukkimiehenkirjanpidolla (jokaisella oppilaalla on esimerkiksi kolme ääntä).

Luokka keskustele, minkälainen on hyvä kutsukirje. Miten aihetta lähestytään? Mitä kirjeestä pitää löytyä?

Opettaja kerää ehdotukset taululle ja jakaa luokan neljään ryhmään. Ryhmille jaetaan tai arvotaan seuraavat tehtävät: a) kontaktien selvittäminen ja sähköpostiyhteyksistä vastaaminen, b) kutsukirjeluonnoksen laatiminen, c) bingoruudun tai vastaavan tutustumistehtävän valmistelu ja d) varsinaisten keskusteluteemojen suunnittelu.

Vieraiden kanssa voi keskustella esimerkiksi omista vaikuttamissuunnitelmista, nuorten osal-

lisuudesta omassa kunnassa, järjestöjen toimintatavoista tai ajankohtaisista asioista.

Mihin erilaisia järjestöjä ja yhteiskunnallisia liikkeitä tarvitaan? Mikä on niiden rooli demokratiassa? Miksi järjestöjen toiminta ei kiinnosta nuoria ja minkälainen toiminta luokan oppilaita kiinnostaisi? Tutustumisbingon väittämät on mahdollista laatia keskusteluteemojen pohjalta.

Luokka käy läpi ryhmän esittämän kutsuluonnoksen ja viimestelee sen. Yhteystiedot kerännyt ryhmä lähettää kutsut kutsuttaville. Se myös pitää kirjaa vastauksista ja lähettää kiitoskirjeet vierailijoille tilaisuuden jälkeen.

Ryhmät b) ja c) esittävät omat valmistelutehtävänsä. Luokka keskustele ehdotuksista ja viimestelee ne keskustelun pohjalta.

2. TAPAAMINEN

Vierailijat ja nuoret tutustuvat, esittäytyvät ja keskustelevat pienryhmissä nuoria kiinnostavista asioista.

TUTUSTUTAAN!

Mielipidebingo houkuttelee ottamaan kontaktia ja mahdollistaa teemaan orientoitumisen kepeällä tavalla. Oppilaille ja vierailijoille kopioidaan luokan laatimat bingo-lomakkeet (esimerkki lomakkeesta, liite 3). Opettaja pyytää kaikkia nousemaan ylös ja kiertelemään luokassa kyselemässä muiden mielipiteitä. Kun pelaaja löytää henkilön, johon bingo-ruutu pätee, hän kirjoittaa tämän nimen ruutuun. Voittaja on se, joka saa nopeimmin jokaiseen ruutuun yhden nimen. Ruutuun ei saa laittaa omaa nimeä, eikä samaa nimeä saa olla paperissa kahta kertaa. Kun ensimmäinen pelaaja saa lomakkeen täyteen, huutaa hän ”bingo”. Lopuksi opettaja lukee ääneen bingo-ruudun väittämät. Hän pyytää, että ne pelaajat, jotka ovat samaa mieltä väittämän kanssa, nostavat kätensä ylös.

Oppilaat voivat ideoida myös oman tutustumisleikin tai -tehtävän oppitunnin alkuun.

Tutustumisen jälkeen opettaja pyytää, että vierailijat esittelevät itsensä ja yhteisönsä lyhyesti.

PIENRYHMÄKESKUSTELU

Luokka ja vierailijat jaetaan pienryhmiin. Jos vierailijoita on vain yksi, pienryhmiä ei tarvita.

Ryhmät keskustelevat oppilaiden määrittämistä teemoista. Teemat on hyvä antaa ryhmille

yksi kerrallaan työstettäväksi. Lopuksi ryhmät esittelevät oman pohdintansa tulokset muille.

Ryhmäpohdinnan voi aloittaa absurdilla, luovaan ajatteluun ja kevyeen jutusteluun kannustavalla kysymyksellä: Jos kotipaikkakuntasi olisi eläin, mikä eläin se olisi?

VAIKUTTAMINEN KOTIPAIKALLA

Tunnin lopuksi käydään yhteiskeskustelua koko luokan ja vierailijoiden kesken seuraavista kysymyksistä:

- Millaisia vinkkejä vierailijat antavat nuorten vaikuttamissuunnitelmien toteuttamiseksi?
- Mitä hyötyä nuorten ja järjestöjen tai yhteisöjen välisestä yhteistyöstä olisi nuorille? Entä järjestöille?
- Miksi nuorten kannattaa liittyä järjestöjen tai puolueiden jäseniksi?
- Jos liittyisit johonkin järjestöön, mihin liityisit?
- Minkälaista toimintaa kaipaavat paikkakunnallasi?
- Minkälaiseen toimintaan olisit valmis sitoutumaan?

JÄLKIPUINTI

Viestintäryhmä laatii kiitoskirjeen vierailijoille. Luokka tai ryhmä pohtii yhdessä, mitä vierailun aikana opittiin.

Muuttuivatko oppilaiden mielikuvat ja aikaisemmat käsitykset järjestötoiminnasta? Kiinnostako sinua mukana olleiden tahojen toiminta? Antoivatko vierailijat hyviä, realistisia vinkkejä ja toimintaehdotuksia? Miksi järjestötoiminta ei houkuttele nuoria?

POLITIIKAN VARJOSTUS

Teema: Kuntademokratia, kunnallispolitiikka.

Tiedot: Kunnallispolitiikon rooli ja vaikutusvalta, kunnallisen päätöksenteon eri toimijat.

Taidot: Tapaamisen suunnittelu ja järjestäminen, vuoropuhelun käyminen, omien tavoitteiden edistäminen.

Välineet: Tietokone ja verkkoyhteys tiedonhaku varten.

Aika: Neljästä kahdeksaan oppituntia.

Politiikan varjostus on 4–8 oppitunnin mittainen oppimisprosessi, jossa oppilaat kurkistavat paikallispolitiikan kulissien taakse, tutustuvat tarkemmin yhteen paikallispoliittikkoon ja seuraavat hänen työskentelyään.

Itse varjostustapahtuma on menetelmän olennaisin osio. Tämän ympärille voi lisätä valmistelevia osioita ja palautetunteja, mikäli resurssit sen sallivat.

Menetelmää kokeiltiin vuoden 2010 aikana muutamissa kouluissa. Kokeilut osoittivat, että varjostaminen vie aikaa ja ulottuu normaalien koulupäivien ulkopuolelle. Kokonaan toteuttuna se soveltuukin parhaiten valinnaiseksi kurssiksi, kerhotoiminnaksi tai oppilaskuntien hallituksen ”työvälineeksi”.

Palaute opiskelijoilta ja opettajilta oli erittäin positiivista. Menetelmän palkitsevuutta lisää, jos varjostaminen voidaan kytkeä oman ryhmän, luokan tai oppilaskunnan hallituksen vaikut-

tamissuunnitelman edistämiseen. Passiivisesta varjostamisesta tulee aktiivista, tavoitteellista toimintaa.

OPPITUNNIT

I. KUTSUMINEN

Ensimmäisen oppitunnin aikana opettaja innostaa oppilaita mukaan varjostusprosessiin. Luokka suunnittelee yhdessä varjostamisen kulkua sekä lähettää kutsukirjeet varjostettaville poliitikoille.

MITÄ ON POLITIIKAN VARJOSTUS?

Opettaja esittelee Poliitiikan varjostus -menetelmän oppilaille ja käy läpi varjostuksen eri vaiheet. Luokka keskustele siitä, mitä eri vaihei-

Oppilaiden kommentteja vuonna 2010 kokeilusta varjostuksesta:

”Tällaisia seurantaprojekteja täytyisi saada nuorille lisää.”

– Lukiolainen, Seinäjoki

”As a matter of fact that was the BEST DAY of our lives and we wouldn’t mind doing it over and over and over again if we had the chance to.”

– Kaksi maahanmuuttajataustaista yhdeksäsluokkalaista, palaute valtakunnallisesta varjostamispäivästä, Helsinki.

”Ennen kunnanvaltuutettujen työhön tutustumista minulla oli jonkinlaisia ennakkokäsityksiä siitä, mikälaista se voisi olla. Olin ajatellut, että kokouksia on harvoin, ja sitä kautta myös työtä melko vähän. Käsitykseni kuitenkin muuttuivat, ja ymmärsin, että työ onkin vaativaa ja paljon aikaa vievää. En myöskään ollut täysin ymmärtänyt, että kunnanvaltuutetut päättävät todella suuristakin asioista, ja tämä myös hieman yllätti minut. Heidän päätöksilään on siis todella suuria merkityksiä elämäämme täällä Seinäjoella.”

– Lukiolainen, Seinäjoki

”Jag skall själv ta initiativ om jag vill föra fram något ärende, man kan inte bara vänta på att någon annan skall göra ditt jobb, att ta initiativ själv är det bästa du kan göra!”

– Yhdeksäsluokkalainen, Helsinki

den onnistunut toteuttaminen vaatii ja pohtii, mitä hyötyä varjostamisesta voi olla. Varjostaminen kannattaa yhdistää luokan oman tai omien vaikuttamistavoitteiden edistämiseen!

KUTSUN LÄHETTÄMINEN

Luokka pohtii, keitä oppilaat haluavat kutsua varjostettavaksi ja mitä kautta kutsut poliitikoille lähetetään. Luokka laatii listan kutsuttavista ja keskustele, minkälainen on hyvä kutsukirje.

Opettaja jakaa oppilaat pienryhmiin, joista osa laatii kirjeluonnosta ja osa selvittää kutsuttavien yhteystietoja. Tehtävät voidaan jakaa joko

arpomalla tai kiinnostuksen mukaan.

Ryhmät esittelevät kutsukirjeluonnoksensa muille. Luokka valitsee luonnoksista yhden ja viimeistelee sen. Kutsuun tulee laittaa selkeästi näkyviin viimeinen vastauspäivä. Kutsun liitteeksi voidaan lisätä: ”Ohjeita varjostettavalle poliitikolle” (liite 4). Kutsuun lisätään myös opettajan yhteystiedot lisäkysymyksiä varten.

Luokka käy läpi yhteystietolistat ja sopii, miten kutsujen lähetys hoidetaan (muutama oppilas, pienryhmät, joista jokaisella oma poliittikonsa tai opettaja). Luokka voi avata oman sähköpostiosoitteen, jolloin kaikki vastaukset tulevat samaan paikkaan. Sähköpostin hoito voidaan antaa joidenkin oppilaiden vastuulle.

■ Vältä lukko

Varjostaminen tapahtuu osin illalla valtuuston ja lautakunnan kokousten aikaan, joten oppilaiden edellytetään osallistuvan harjoitukseen ainakin kerran koulupäivän ulkopuolella. Asiasta on kerrottava oppilaille ja mahdollisesti myös oppilaiden vanhemmille heti alussa. Samalla pitää varmistaa, että koulukyydit tai muut käytännön asiat järjestyvät.

Vaikka oppilaat päättävät itse, ketä haluavat varjostaa, heitä kannattaa rohkaista kutsumaan varjostettavaksi mahdollisimman erilaisia, eri puolueita edustavia poliitikkoja.

2. ETSIVÄN TYÖN ALOITUS

Tämän ja edellisen oppitunnin väliin on hyvä jättää useampi viikko aikaa, jotta poliitikot ovat ehtineet vastata varjostuskutsuihin.

VALINTA

Oppilaat ja opettajat käyvät yhdessä läpi poliitikkojen vastaukset varjostuspyyntöihin.

KÄSITTEET

KUNNANVALTUUSTO käyttää ylintä päätösvaltaa kunnassa. Kuntalaiset valitsevat valtuuston jäsenet joka neljäs vuosi vaaleilla. Valtuuston kokoukset ovat julkisia. Valtuuston päätöksistä voi tehdä kunnallisvalituksen. Kunnanvaltuusto hyväksyy kunnan talousarvion seuraavaksi vuodeksi ja tekee taloussuunnitelman seuraavaksi kolmeksi vuodeksi. Kunnanvaltuuston hyväksymä talousarvio määrittää eri toimialoille jaettavien summien suuruuden. Toimialoista vastaavat lautakunnan jakavat rahat tarkemmin eri käyttökohteiden välillä. Jos kunta kutsuu itseään kaupungiksi, kunnanvaltuustoa kutsutaan kaupunginvaltuustoksi.

KUNNANHALLITUS Kunnanvaltuusto asettaa kunnanhallituksen. Hallitus vastaa kunnan hallinnosta, taloudenhoidosta, päätösten valmistelusta, täytäntöönpanosta ja laillisuuden valvonnasta. Kunnanhallitus valvoo kunnan etua, edustaa kuntaa ja käyttää sen puhevaltaa. Hallituksen kokoukset ovat julkisia, ja kunnanhallituksen päätöksistä voi tehdä oikaisuvaatimuksen.

Kunnanhallitus kokoaa eri lautakuntien ja muiden toimielinten esitykset ensi vuotta koskevista menoarvoista. Hallitus laatii esityksen talousarviosta valtuustolle näiden esitysten pohjalta. Hallitus valvoo talousarvion hyväksymisen jälkeen budjetin toteutumista

LAUTAKUNTA Kunnanvaltuusto asettaa kunnan erilaiset lautakunnat, kuten esimerkiksi kulttuuri-, nuoriso-, rakennus- ja peruspalvelulautakunnat, ja päättää niissä toimivista henkilöistä. Lautakuntaan valitaan jäsenet yleensä neljäksi vuodeksi kerrallaan, ja lautakuntiin voivat päästä kaikki 18 vuotta täyttäneet kuntalaiset, ellei toisin ole rajoitettu. Lautakuntien kokoukset ovat lähtökohtaisesti julkisia.

Lautakunnissa käsiteltävät asiat valmistellaan virkamiestyönä, esimerkiksi opetuslautakunnassa käsiteltävät asiat valmistellaan joko sivistys- tai opetustoimessa. Asiat myös esitellään kokouksissa virkamiesesittelyinä. Asian esittelyn jälkeen lautakunta käy keskustelua asiasta ja päättää asian hyväksymisestä, hyväksymättä jättämisestä ja mahdollisista muutoksista. Kun asiasta on päätetty, asia toteutetaan tai lähetetään kunnanvaltuustolle käsiteltäväksi. Lautakunta antaa kaupunginhallitukselle esityksen oman toimialueensa arvioiduista menoista seuraavan vuoden talousarviota varten. Kun valtuusto on hyväksynyt seuraavan vuoden talousarvion, lautakunta määrittää tarkemmin, miten paljon rahaa käytetään mihinkin toimintoon.

KUNNANJOHTAJA Jokaisessa kunnassa on kunnan hallinnosta vastaava henkilö: kunnanjohtaja tai pormestari. Kunnanjohtaja on virkamies ja pormestarin tehtävä on luottamustoimi. Kunnanjohtajat ovat huomattavasti yleisempiä kuin pormestarit. Kunnanjohtaja vastaa kunnan hallinnon lisäksi kunnan taloudesta ja toiminnan lainmukaisuudesta yhdessä kunnanhallituksen kanssa. Kunnanjohtaja edustaa kuntaa sekä allekirjoittaa sopimuksia kunnan puolesta. Kaupungeissa kunnanjohtajaa kutsutaan kaupunginjohtajaksi.

Opettaja jakaa oppilaat 2–5 hengen ryhmiin. Luokka päättää yhdessä, kenet kukin etsivätiimi saa varjostettavakseen. Mikäli kiinnostuneita varjostettavia ilmoittautuu tarpeeksi, varjostaminen toteutuu parhaiten parityöskentelyinä.

Luokka lähettää kiitoskirjeet kaikille vastanneille, myös niille, jotka mahdollisesti eivät pääse tällä kertaa varjostettavaksi. Kiitoskirje voidaan tehdä samalla tapaa kuin kutsutkin. Opettaja voi myös valtuuttaa jonkun luokasta

laatimaan sen.

On oleellista, että oppilaat valitsevat varjostettavat kiinnostuksensa mukaan. Tällöin kaikki halukkaat varjostettavat tulevat kohdelluksi tasapuolisesti.

SUURENNUSLASI

Paraskaan salapoliisi ei onnistu varjostustehtävässä selvittämättä ensin taustoja. Tiedonhaku-harjoitus opettaa etsimään tietoa eri lähteistä, tutustuttaa kotikunnan verkkosivuihin ja poliittiseen kenttään sekä kannustaa arvioimaan

lähteitä kriittisin silmin.

Taustatiedon kerääminen aloitetaan oppitunnilla opettajan ohjauksessa. Se jatkuu omalla ajalla tiimityöskentelynä. Oppilaat tarvitsevat tietokoneen ja verkkoyhteyden. Lähteinä tiimit käyttävät esimerkiksi kunnan verkkosivuja, kunnanvaltuuston ja -hallituksen sekä lautakuntien uusimpia pöytäkirjoja, varjostettavan kotisivuja, blogia ja puolueen verkkosivuja.

Varjostustiimin tehtävänä on selvittää:

- Varjostettavan perustiedot
Kuka hän on? Mitä hän tekee arkityökseen?
Mitä puoluetta hän edustaa? Missä luotta-

mustehtävissä hän toimii? Onko hänellä selvää kantaa oppilaiden ajamaan asiaan?

- Taustatietoa varjostettavan puolueesta
Millaisia arvoja puolue edustaa? Mitä asioita se ajaa? Missä asemassa se on valtakunnallisesti ja paikallisesti? Millaisen kannatuksen puolue sai viime vaaleissa? Mistä asioista se on kiinnostunut paikallistasolla? Puolueen kanta oppilaiden ajamaan asiaan?
- Taustatiedot organisaatiosta, joissa varjostettava toimii luottamustehtävissä
Jos varjostettava on esimerkiksi valtuustossa, hallituksessa tai lautakunnassa, oppilaat voivat selvittää: Paljonko toimielimessä on jäseniä? Kuinka paikat ovat jakautuneet puolueiden, miesten ja naisten, ikäryhmien, asuinalueiden ja ammattiryhmien välille? Kuinka usein on kokouksia? Mistä asioista kokouksissa päätetään?
- Taustatietoja mielipiteistä
Mitä lausuntoja varjostettava on antanut? Onko hän kirjoittanut lehtiartikkeleita, blogia tms.? Mitä muuta tietoa yhteiskunnallisesta toiminnasta löytyy?

3. VARJOSTETTAVIEN ESITTELY

Tiimit esittelevät omat varjostettavansa luokalle, valmistelevat tapaamista ja järjestävät ennakko-palaverin varjostettavien kanssa.

ETSIVÄN TYÖN TULOKSET

Varjostustiimit esittelevät omat varjostettavansa toisille oppilaille. Perinteisen luokan edessä pidettävän esitelmän sijaan kotitehtävän tulokset esitellään muodostamalla uudet ryhmät siten, että jokaiseen ryhmään tulee oppilaita eri varjostustiimeistä (vain yksi per varjostustiimi). Kukin ryhmäläinen esittelee oman tiiminsä tutkimustyön tulokset muille.

RISTIKUULUSTELUKYSYMYKSET

Oppilaat palaavat omiin varjostustiimeihinsä, ja tiimi kirjaa 10 kysymystä, jotka se haluaa varjostettavalta kysyä. Kysymysten keksimisessä käytetään hyväksi kotitehtävän aikana saatuja tietoja ja omaa vaikuttamissuunnitelmaa. Kysymykset saavat olla kriittisiäkin. Oppilaat voivat pyytää varjostettavaa selvittämään omaa kantaansa tiettyyn kysymykseen, mielipidekirjoitukseen tms. liittyen.

ENNAKKOPALAVERI

Luokka kutsuu varjostettavat poliitikot palaveriin opettajan ja luokan edustajien kanssa. Tavoitteena on nopeuttaa asioista sopimista ja luoda kokonaiskuva, miten varjostus tapahtuu.

Luokka valitsee edustajansa tapaamiseen. Se laatii myös listan asioista, joista palaverissa pitää keskustella ja sopia.

Palaverissa opettaja ja luokan edustajat esittelevät menetelmän ja sen tavoitteet poliitikoille. Osallistujat sopivat aikatauluista ja muista käytännön kysymyksistä. Varjostettavan poliitikon tehtävänä on valita tilaisuus tai tilaisuudet, joihin hän pyytää oppilaat mukaansa. Tilaisuudet voivat olla lautakuntien, valtuustoryhmän, kunnanhallituksen tai -valtuuston kokouksia. Varjostettavaa pyydetään vastaamaan käytännössä oppilaiden mukana oloon liittyvistä luvista ja sopimuksista.

Koska eri kokoukset ovat eri päivinä, varjostustiimit varjostavat poliitikkoja eri aikoihin. Kaikki varjostukset tulee kuitenkin tapahtua parin viikon sisällä, jotta oppimisprosessissa edetään tasatahtia.

TAPAAMINEN JA KOKOUS

Varjostajat ja varjostettava tapaavat. Yhteisen keskustelun runko annetaan etukäteen sekä

oppilaiden että poliitikon tiedoksi. Ryhmä työskentelee yhdessä parhaaksi katsomallaan tavalla ilman ulkopuolista ohjausta.

Aluksi kaikki esittelevät itsensä lyhyesti. Poliitikko esittelee oman työnsä ja luottamustehtävänsä. Nuoret esittelevät valmistelemansa kysymykset sekä aloitteen tai tavoitteen, johon haluavat vaikuttaa.

Poliitikko esittelee nuorille asiat, joista haluaa kuulla heidän mielipiteensä. Poliitikko ja nuoret käyvät yhdessä läpi tulevan kokouksen esityslistan.

Varjostustiimi seuraa varjostettavan valitsemia kokousta ja kiinnittää erityishuomiota varjostettavansa toimintaan. Tiimi varaa mukaan muistiinpanovälineet, jotta epäselviksi jääneet asiat ja mahdolliset kommentit voi kirjoittaa ylös.

Tiimi ja varjostettava tapaavat kokouksen jälkeen ja käyvät loppukeskustelun: Jäikö nuorille avoimia kysymyksiä kokouksesta? Mitä mieltä he siitä olivat? Onko tämä nuorten mielestä hyvä tapa päättää kuntalaisten yhteisistä asioista? Lopuksi kiitetään ja hyvästellään.

4. VARJOSTUKSEN PALAUTE

Viimeisellä tunnilla varjostustiimit keskustelevat varjostuksen onnistumisesta ja sen aikana nousseista ajatuksista. Samalla he kuulevat muiden kokemuksista. Oppilaat pohtivat yhdessä, minkä viestin he kuntapäättäjille haluavat kokemuksen jälkeen lähettää.

MITÄ JÄI MIELEEN

Varjostustiimit keskustelevat ja vastaavat seuraaviin kysymyksiin:

Mitä mieltä olit varjostettavan poliittikkonne toiminnasta? Voisitko kuvitella äänestäväsi häntä vaaleissa? Miksi tai miksi ei? Miten varjostettava

suhtautui tiiminne tavoitteisiin?

Mitkä käsiteltävistä asioista olivat mielestänne kiinnostavia? Mitkä päätöksistä, joihin työskentelyn aikana törmäsitte, vaikuttavat elämäänne?

Miten voit jatkossa osallistua päätöksentekoon? Minkä viestin haluaisit lähettää kuntapäättäjille?

Tiimit ryhmittyvät uudestaan siten, että jokaisessa uudessa pienryhmässä on vain yksi henkilö kustakin tiimistä. Oppilaat kertovat toisilleen kokemuksistaan (Kuinka tapaaminen sujui? Mistä sen aikana keskusteltiin? Millaista oli osallistua kokoukseen?) ja oman ryhmänsä palautekeskustelusta. Tämän jälkeen ryhmät kokoavat yhteen varjostustiimien viestit kuntapäättäjille.

Oppilaat palaavat vielä omiin varjostustiimeihinsä. Tiimi kirjoittaa varjostamalleen poliitikolle kiitoskirjeen, johon liitetään koko luokan viestit kuntapäättäjille.

Vinkki

Valtikka.fi-sivusto julkaisee mieluusti oppilaiden tuottamaa, politiikan varjostamista koskevaa materiaalia. Nuori voi kirjoittaa blogia, tehdä uutisjutun tapaamisesta tai kokouksesta tai raportoida asiasta oman vaikuttamissuunnitelmansa näkökulmasta.

Innokkaat kirjoittajat voivat ottaa yhteyttä Valtikan toimitukseen (<mailto:toimitus@valtikka.fi>) ja sopia tarkemmin salasanoin ja julkaisuajankohdista.

Kiinnostuitko varjostamisesta? Haluaisitko päästä vierailulle eduskuntaan ja seurata kansanedustajan työtä? Valtikka järjestää joka syksy Valtikka GOES Eduskunta -tapahtuman ja kutsuu keskustelupalstan aktiivisia nuoria mukaan Helsinkiin. Seuraa Valtikkaa ja osallistu – voit päästä varjostamaan kansanedustajaa! <http://www.valtikka.fi>.

MEDIA

Teema: Media vaikuttamisen välineenä, median rooli demokratiassa.

Tiedot: Media vaikuttamisen välineenä.

Taidot: Kriittinen media-analyysi, sisällön tuottaminen mediaan.

Välineet: Tietokone ja verkkoyhteys, seurantatehtävässä sovitut mediat.

Aika: Yksi oppitunti, kotitehtävä ja mahdollinen vierailutunti.

Media on läsnä lähes joka hetki nuoren arjessa. Median parissa opiskellaan ja vietetään vapaa-aikaa. Sen avulla hoidetaan asioita ja nautitaan viihhteestä. Mediasta saadaan tietoa. Tiedon käsittely edellyttää nuorelta medialukutaitoa, kykyä tarkastella sanoja ja kuvia kriittisesti.

Mediaan voi myös luoda sisältöä muiden katsottavaksi ja edistää omien viestien etenemistä. Media on tärkeä väline kansalaisten viestinnällisten oikeuksien toteutumiseksi. Median avulla tuodaan julkiseen keskusteluun asioita, muokataan mielipiteitä ja vaikutetaan siihen, mitä asioita nostetaan poliittiseen päätöksentekoon. Vaikuttaminen edellyttää aina mediataitoja.

”Median tehtävänä demokratiassa on informoida kansalaisia heitä koskevista asioista niin monipuolisesti ja avoimesti kuin mahdollista ja rakentaa parhaan saatavissa olevan tiedon pohjalta perustuvaa julkista kansalaiskeskustelua. Demokratia toteutuu parhaiten, kun kansalaiset voivat tehdä valintansa kaiken saatavilla olevan tiedon pohjalta ja kun kaikilla kansalaisilla on

yhtäläiset mahdollisuudet oman mielipiteensä muodostamiseen ja sen pohjalta tapahtuvaan päätöksentekoon. Median tehtävänä ei voi olla valmiin mielipiteen muodostaminen kansalaisten puolesta, vaan kriittisten välineiden tarjoaminen oman mielipiteen- ja tahdonmuodostuksen pohjaksi” (Nieminen et al., 2005).

Tässä osiossa mediaa tarkastellaan ennen kaikkea vaikuttamisen välineenä. Tarkastelu kytketään nuorten vaikuttamissuunnitelmiin. Samalla keskustellaan median roolista demokratiassa.

OPPITUNTI

MITEN KÄYTÄT MEDIAA?

Luokka keskustelee yhdessä mediankäyttövoimistaan: Mitä medioita seuraat? Kuinka usein ja milloin käytät niitä? Minkälaisia asioita seuraat? Luotko mediaan omaa sisältöä? Millaista?

Vinkki

Luokka voi tutustua 15-vuotiaan englantilaisen Matthew Robsonin vuonna 2009 kirjoittamaan analyysiin, jossa Robson kertoo kaveripiirinsä mediankäyttötavoista.

Eroavatko suomalaisten nuorten mediankäyttötavat mielestäsi Robsonin analyysistä? Miten media on muuttunut vuodesta 2009? Ovatko nuorten käyttötottumukset muuttuneet? Miten pitkälle voi tehdä yleistyksiä yhden ihmisen raportin perusteella?

Robsonin analyysi löytyy Guardianin verkko-

sivuilta osoitteesta: <http://www.guardian.co.uk/business/2009/jul/13/teenage-media-habits-morgan-stanley>.

MITEN SANOA, MINKÄ HALUAN

Luokka tai pienryhmä tarkastelee ensimmäisessä osiossa tehtyä vaikuttamissuunnitelmaa ja pohdii, miten hyödyntää mediaa.

Ryhmä valitsee vaikuttamistehtävänsä sopivimmat mediat (valtakunnalliset ja paikalliset uutismediat, aikakauslehdet, sähköinen media, sosiaalinen media, erilaiset verkon vaikuttamis-

FAKTA

Suomessa sananvapaus on turvattu perustuslaissa:

”12§. Sananvapaus ja julkisuus. Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.”

foorumit ja suorat palautekanavat).

Seuraavista kysymyksistä on apua valintoja tehdessä:

- Millainen on median luonne? Millaista sisältöä siellä julkaistaan? Mikä on kohderyhmä? Entä levinneisyys?
- Millä tavoin tavoite koskee median kohderyhmää? Onko kohderyhmällä ennakkokäsitys asiasta? Millaisen viestin haluat välittää ja miten haluat vaikuttaa kohderyhmään? Mikä on viestisi keskeisin sanoma? Miten herättää keskustelua aiheesta?
- Onko sinulla kontakteja kyseiseen mediaan? Miten mediaa olisi parasta lähestyä?
- Mikä on median kautta tavoiteltavan julkisuuden merkitys asialle? Mistä näkökulmasta asia halutaan esille? Mitä mediajulkisuudella haetaan?

TOIMITTAJAVIERAILU

Median tehokas ja tavoitteellinen käyttö edellyttää toimivia kontakteja. Luokka voi kutsua vieraakseen paikallislehden tai -radion toimit-

tajan tai vierailta toimituksessa. Luokka keskustele, minkälaisia uutisia tai juttuja toimittajan edustama media julkaisee? Minkälaiset julkaisukriteerit tällä medially on?

Toimittaja ja oppilaat voivat keskustella myös median roolista, journalismin pelisäännöistä ja nuoria koskevien yhteiskunnallisten aiheiden käsittelystä.

Miltä uutisointi nuorten mielestä näyttää? Onko se tasapuolista ja monipuolista?

Minkälaisen kuvan uutisointi antaa yhteiskunnasta? Entä politiikasta? Entä nuorista?

Minkälaiseksi arvoit median vaikutusvallan? Miten suuri vastuu medially on asioiden käsittelyssä?

MITÄ SANOTAAN, MITÄ EI SANOTA

Oppilaat seuraavat kurssin ajan, miten tiettyä aihetta käsitellään mediassa. Aihe voi liittyä omaan vaikuttamissuunnitelmaan tai se voi olla mikä tahansa nuoria kiinnostava ajankohtainen ja yhteiskunnallinen aihe (kuten opintotuki).

Luokka seuraa yhtä aihetta ja jakaa eri mediat pienryhmien kesken. Vaihtoehtoisesti pienryhmät seuraavat kukin omaa aihettaan ja jakavat seurattavat mediat oppilaille pienryhmän sisällä.

Luokka tai ryhmä määrittelee, kuka tai ketkä seuraavat uutis- ja ajankohtaismediaa (painettu ja sähköinen), kansalaisjournalismia ja sosiaalista mediaa.

Seurattavia asioita:

- Mistä kirjoitetaan, kun aiheesta kirjoitetaan? Mistä ei kirjoiteta?
- Jääkö joku yksityiskohta tai näkökulma käsittelemättä? Kenen näkökulmasta asia esitellään?
- Minkälaisessa sävyssä asia esitellään? Näkökulma jutusta toimittajan tai julkaisijan kanta?
- Käsitelläänkö aihetta laajemmassa kontekstissa?

- Minkälaista kuvamateriaalia aiheen yhteydessä käytetään?
- Miten nuoria käsitellään? Subjekteina vai objekteina?
Luokka tai pienryhmä voi perustaa blogin, jossa seurataan aihetta, nostetaan esille aiheeseen liittyviä mielenkiintoisia juttuja, ehkä kyseenalaistetaan tapaa, jolla aihetta käsitellään ja tuotetaan itse aiheeseen liittyvää aineistoa.

JÄLKIPUINTI

Pienryhmät esittelevät seurantansa tulokset luokalle. Luokka keskustelee: Vaikuttiko media aihetta koskevaan päätöksentekoon? Vaikuttiko tapa, jolla media aihetta käsitteli yleiseen mieliteeseen? Entä oppilaiden mielipiteeseen?

Miten eri mediat erosivat käsittelytavoiltaan? Missä aihetta käsiteltiin eniten? Missä sitä ei käsitelty?

Oppilaat arvioivat medioiden tapaa ja aktiivisuutta käsitellä seurattuja asioita. He voivat laatia palautteen tietylle medialle tai toimittajalle.

Vinkki

Luokka voi pohtia median roolia demokratiassa tutustumalla vaalirahakohua koskevaan uut-

FAKTA

Suomalaiset 15–24-vuotiaat nuoret katsoivat vuonna 2010 televisiota keskimäärin 105 minuuttia vuorokaudessa. 15–19-vuotiaista nuorista internetiä käyttää päivittäin 89 prosenttia, ja ajankäytössä internet on ajanut television ohi. Vuonna 2008 sanomalehtiä seurasi 63 prosenttia 13–19-vuotiaista nuorista. Vuoden 2008 nuorisoriikollisuuskyselyssä 69 prosenttia nuorista ilmoitti ladanneensa luvattomasti tiedostoja viimeisen vuoden aikana. Yleisimmin ladattiin musiikkia ja elokuvia.

sointiin. Mikä on median rooli? Entä vaikutusvalta? Mitä mieltä olet kohusta? Entä siihen liittyvästä uutisoinnista? Mikä on journalismin tarkoitus? Toimiiko media sinusta demokratiaa vahvistavasti?

Luokka voi pohtia sähköisen median ja kansalaisjournalismin mahdollisuuksia tutustumalla seuraavaan sivustoon: <http://www.usahidi.com>. Ushahidi perustettiin vuonna 2008 raportoimaan Kenian väkivaltaisuuksista.

Sen toiminta perustuu vapaaehtoiseen kansalaisjournalismiin. Sivustoa käytettiin esimerkiksi Haitin katastrofissa, kun paikallistettiin vapaaehtoisten avulla vielä loukussa olevia eloonjääneitä.

LISÄTIETOJA

- Julkisen sanan neuvosto (2011): Journalistin ohjeet. <http://www.jsn.fi> -> *Journalistin ohjeet ja lausumat*.
- Sanomalehtien liitto. Vinkkejä ja virikeaineistoja sanomalehtien käytöstä koulutyössä. <http://www.sanomalehdet.fi> -> *Sanomalehti opetuksessa*.
- Hannu Nieminen, Minna Aslama ja Mervi Pantti (2005): Media ja Demokratia Suomessa. Kriittinen näkökulma. Oikeusministeriö. <http://www.om.fi> -> *Julkaisut* -> *Julkaisusarjat* -> *Oikeusministeriön julkaisuja* -> *Julkaisujen arkisto* -> *Oikeusministeriön julkaisuja 2005*.
- Mediakasvatusseura. <http://www.mediakasvatus.fi>.

10

KULTTUURI

Teema: Kantaaottaminen kulttuurin keinoin

Taidot: Taiteen lukeminen

Välineet: Musiikkisoitin, musiikkia tai kuvamateriaalia

Aika: Yksi tunti

Yhteiskunnalliselle vaikuttamiselle ei ole yhtä oikeaa tapaa. Punainen viiva paperissa muuttuu taideteokseksi, runoksi, pohjaksi performanssille tai välkkyväksi nauhaksi verkkokampanjaan. Se voi merkata alkua dokumentille, elokuvalle tai matkata mukaan proosaan ja musiikkiin.

Kaikkia kulttuurimuotoja on käytetty edistämään aatteita tai yksittäisiä tavoitteita. Kulttuuri on vastustanut sotaa, edistänyt vaalikampanjoita ja nostanut esille yhteiskunnan epäkohtia – rasismia, luokkaeroja, epätasa-arvoa.

Tässä osiossa tarkastellaan kulttuuria vaikuttamisen välineenä. Tuntiehdotuksessa käytetään musiikkia ja kuvataidetta, mutta niiden sijasta voidaan tutustua esimerkiksi kirjallisuuteen, draamaan tai performanssitaiteeseen.

OPPITUNTI

Luokka keskustelee yhdessä: Mikä kulttuurin tai taiteen muoto on sinulle läheisin? Mistä pidät ja miksi?

Entä mikä ärsyttää? Mitä sanat kulttuuri ja taide sinulle merkitsevät?

MITEN KUUNTELEN MUSIIKKIA

Luokka järjestää kantaaottavan musiikin lukuhetken, johon kerätään yhdessä kappaleita. Kappaleiden sanat jaetaan oppilaille ennen kuuntelemista. Kappaleiden videoita katsotaan esimerkiksi YouTubeista (<http://www.youtube.com>).

Musiikkia kuunnellessa keskustellaan: Mikä on ajallinen ja paikallinen konteksti? Minkälaisessa yhteiskunnassa laulussa eletään? Millaisiin asioihin muusikko ottaa kantaa? Toimivatko viesti ja väline yhdessä? Mitä pidät kappaleesta?

Minkälaista kuvamateriaalia ja symboliikkaa videossa käytetään? Mitä sillä yritetään viestiä? Tukeeko kuvallinen materiaali sanoja?

Oppilaat voivat halutessaan antaa kappaleille pisteitä.

Suomenkielistä kantaaottavaa musiikkia löytyy esimerkiksi Pelle Miljoonalta (*Olen työtön*), Eppu Normaalilta (*Suomi-ilmiö*), Chisulta

(Baden-Baden), Avaimelta (Avain featuring Iso H Elämä on tentti), Stam1nalta (Hammasratas) ja Palefacelta (Helsinki – Shangri-La).

MATKA KUVAN SISÄÄN

Luokka valitsee mieleisensä kuvan (taideteos, valokuva, juliste, kuvituskuva, kirjan kansi), jota analysoidaan yhdessä. Kuvan tulee olla jollain tavoin yhteiskunnallisesti kantaaottava, ainakin oppilaiden mielestä.

Luokka keskusteleee yhdessä kuvasta ja vaihtaa puheenvuoroja palloa toisilleen heittämällä. Mitä näet kuvassa? Minkälaisia tunteita kuva

herättää? Onko se iloinen, surullinen, ärsyyntynyt, kepeä?

Miltä kuvassa tuoksuu? Miltä sen sisällä tuntuu? Minkälaisessa maailmassa kuvassa eletään? Minkälaiset säännöt siellä vallitsevat? Mitä kuvassa oleva henkilö tai asia haluaa sanoa? Mihin kuva haluaa vaikuttaa? Miltä kuvaan kirjoitettu tarina kuulostaisi?

Tarinan voi keksiä yhdessä saduttamalla. Puheenvuoroja vaihdetaan palloa heittämällä. Yksi luokasta kirjaa, mitä muut sanovat. Lopuksi hän lukee tarinan ääneen. Sen jäkeen luokka pohtii, miksi kuvan tarina sai kyseisen muodon. Mikä antoi viitteitä tarinan muotoutumiselle?

LISÄTIETOJA

- Performanssitaidetta: The Vacuum Cleaner, <http://www.thevacuumcleaner.co.uk/>.
- Suomalaista performanssitaidetta: Fredrika Biström, <http://www.fbistrom.com/other%20art/pages/collage.html>. Juttu performanssista: Helsingin Sanomat (2010): Hullujen päivien asuun pukeutunut kerjäläinen olikin taiteilija (http://omakaupunki.hs.fi/paakaupunkiseutu/uutiset/hullujen_paivien_asuun_pukeutunut_kerjalainen_olikin/.)
- Valokuvataidetta: Iiu Susiraja, <http://www.iiususiraja.com>.

LIITE I

EUROOPAN UNIONI JA MAAILMA

Aatteet ja tavoitteet eivät tunne rajoja. Mikä ennen oli kansallista, on nyt globaalia. Tähän osioon on kerätty vinkkejä ja linkkejä Euroopan unionista ja globaalikasvatuksesta.

YOUTH IN ACTION

EU:n nuoriso-ohjelma, Youth in Action, tarjoaa mahdollisuuden tehdä yhteistyötä muiden eurooppalaisten nuorten kanssa. Erityisesti nuorisoaloite ja demokratiahanke sopivat vaikuttamisesta kiinnostuneille. Ohjelma on tarkoitettu 15–28-vuotiaille, ja se perustuu nuorten omaehtoiseen ja koulun ulkopuolella tapahtuvaan tekemiseen. Ohjelma ei tarjoa materiaalia oppitunneille. <http://www.cimo.fi>.

YOUR VOICE

Sivuilla voi osallistua EU-aiheiseen verkkokeskusteluun, julkiseen kuulemiseen ja kommentoida blogeja. <http://ec.europa.eu/yourvoice>.

VETOOMUS

Sivustolla kerrotaan, kuka ja mistä asioista voi lähettää vetoamuksen Euroopan parlamentille. Sivustolla voi myös lähettää vetoamuksen. <http://www.europarl.europa.eu/> -> suomi -> Parlamentti -> Vetoamukset.

EUROPEDIRECT

Palvelun kautta voi esittää sähköpostitse tai puhelimitse kysymyksiä Euroopan unionista omalla kielellään. Soita 00 800 67 89 10 11 tai lähetä sähköpostia osoitteessa: http://europa.eu/europedirect/index_fi.htm.

NUORISOPARLAMENTTI

Euroopan nuorisoparlamentin toimintaan voi tutustua osoitteessa <http://www.eypej.org/>.

KEKS

Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia -sivustolla on toiminnallisia globaalikasvatusmenetelmiä ja -materiaalia sekä vinkkejä rasminvastaisen toimintaan. Sivuilta löytyy esimerkiksi Gaia -Kansojen kokous -roolipeli ja lisätietoja Elävästä kirjastosta. <http://www.keks.fi/>.

SUOMEN YK-LIITTO

Sivustolta löytyvät Maailmankansalaisen kypsyyskoe ja ohjeet Malli-YK -kokouksien järjestämiseksi. YK-liitto tuottaa myös globaalien aiheiden ympärille keskittyviä aamunavauksia, tehtäviä ja aineistopaketteja. <http://www.ykliitto.fi> -> Kouluttaa.

KUNNAN TALOUSARVIO (MENOT)

Tehtävä: Laadi uusi kunnan menoja koskeva talousarvio siten, että menojen kokonaissumma on 28 674 000. Luvut kannattaa pyöristää tuhannen tarkkuudella. Vinkki: Tarkastele, miten suuri osa menoista kohdistuu nuoriin ja lapsiin. Ympyröi. Asukaskohtaiset kuluerät konkretisoivat tehtäväkohtaisia kuluja. Selvitä, paljonko kuntasi käyttää rahaa nuorten koulutukseen (peruskoulu, lukio, ammatillinen oppilaitos).

	Vanha talousarvio		Ehdotus
	1 000 €	€/as.	
110 Yleishallinto	1 416 102	265	
200 Sosiaali- ja terveystoimi yhteensä	18 570 162	3 470	
201 Sosiaali- ja terveystoimen hallinto	306 007	57	
204 Lasten päiväkotihoido	1 591 711	297	
205 Lasten perhepäivähoito	475 424	89	
207 Muu lasten päivähoito	510 579	95	
208 Esiopetus (sosiaalitoimessa)	191 894	36	
212 Lastensuojelun laitos- ja perhehoito	591 973	111	
217 Muut lasten ja perheiden palvelut	365 191	68	
220 Vanhusten laitospalvelut	974 669	182	
225 Vammaishuollon laitospalvelut	195 071	36	
230 Vammaisten työllistämistoiminta	169 471	32	
235 Kotipalvelut	732 253	137	
240 Muut vanhusten ja vammaisten palvelut	2 077 846	388	
245 Päihdehuolto	173 436	32	
253 Perusterveydenhuollon avohoido (pl. hammashuolto)	2 056 970	384	
254 Perusterveydenhuollon hammashuolto	461 995	86	
256 Perusterveydenhuollon vuodeosastohoido	1 251 824	234	
260 Erikoissairaanhoido	5 111 094	955	
270 Ympäristöterveydenhuolto	90 574	17	
290 Muu sosiaali- ja terveystoimi	1 242 180	232	
300 Opetus- ja kulttuuritoimi yhteensä	7 305 872	1 365	
301 Opetus- ja kulttuuritoimen hallinto	101 285	19	
303 Esiopetus (opetustoimessa)	113 921	21	
305 Perusopetus	4 144 574	774	

310 Lukiokoulutus	631 475	118	
315 Ammatillinen koulutus	380 463	71	
320 Ammattikorkeakoulutoiminta	214 315	40	
325 Kansalaisopistojen vapaa sivistystyö	169 938	32	
327 Muu vapaa sivistystyö	6 910	1	
335 Taiteen perusopetus	77 214	14	
345 Muu opetustoimi	12 526	2	
350 Kirjasto- ja kulttuuritoimi	315 279	59	
355 Liikunta ja ulkoilu	564 158	105	
360 Nuorisotoimi	174 729	33	
370 Museo- ja näyttelytoiminta	109 208	20	
375 Teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminta	83 974	16	
385 Musiikkitoiminta	73 609	14	
390 Muu kulttuuritoiminta	132 294	25	
400 Muut palvelut yhteensä	6 442 144	1 204	
410 Yhdyskuntasuunnittelu	356 157	67	
420 Rakennusvalvonta	76 960	14	
440 Ympäristön huolto	69 560	13	
460 Liikenneväylät	960 058	179	
470 Puistot ja yleiset alueet	254 630	48	
480 Palo- ja pelastustoimi	485 771	91	
515 Oikeudenhoito ja turvallisuus	27 725	5	
520 Lomituspalvelut	222 585	42	
535 Toimitila- ja vuokrauspalvelut	1 872 819	350	
545 Sisäiset palvelut	984 462	184	
555 Elinkeinoelämän edistäminen	224 777	42	
610 Vesihuolto	228 698	43	
620 Energiahuolto	97 525	18	
625 Jätehuolto	52 691	10	
630 Joukkoliikenne	338 906	63	
640 Satama	31 631	6	
660 Maa- ja metsätilat	40 208	8	
669 Muu liikeluonteinen toiminta	37 874	7	
690 Muu toiminta	79 107	15	
700 Käyttötalous yhteensä	33 734 280	6 304	28 674 000

(Lähde: Tilastokeskus)

MIELIPIDEBINGO

Esimerkki mielipidebingosta.

Kannatan lisädinvoimaa!	Kannatan sukupuoli-neutraalia avioliittoa!	Kannatan draamaa uudeksi oppiaineeksi peruskouluun!
Kannatan työttömyystukien korottamista!	Kannatan äänestysikärajan laskua 16 vuoteen!	Kannatan bensan verotuksen keventämistä!
Kannatan kasvisruokapäivää kaikille kerran viikossa!	Kannatan kerjäämisen kieltämistä lailla!	Kannatan oppivelvollisuuden korottamista 18 vuoteen!

Peliohjeet:

Bingon osanottajat kiertelevät kyselemässä toistensa mielipiteitä. Kun pelaaja löytää henkilön, johon bingo-ruudun väittämä pätee, kirjoittaa hän henkilön nimen ruutuun. Voittaja on se, joka nopeimmin saa koko ruudukon täyteen. Ruutuun ei saa laittaa omaa nimeä, eikä samaa nimeä saa olla perissa kahta kertaa. Kun ensimmäinen pelaaja saa lomakkeen täyteen, hän huutaa ”bingo”. Lopuksi väittämät luetaan ääneen, yksi kerrallaan. Pelaajat, jotka ovat samaa mieltä väittämän kanssa, nostavat kätensä ylös.

OHJEITA VARJOSTETTAVILLE POLIITIKOILLE

Politiikan varjostus on vuorovaikutteinen prosessi. Parhaimmillaan se antaa uutta näkökulmaa yhteiskunnalliseen toimintaan sekä varjostajille että varjostettaville.

Lasten ja nuorten kuuleminen heitä koskevassa päätöksenteossa on Suomessa lakisääteinen oikeus ja velvollisuus. Nuorisolain 8§ kuuluu: ”Nuorille on järjestettävä mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa.” Varjostusharjoitus voi olla yksi tapa toteuttaa osallistavaa kuulemistä kunnallisessa päätöksenteossa.

Varjostettavan poliitikon kannattaa valmistautua varjostukseen valitsemalla ajankohtaisista asioista 2-4 sellaista kysymystä, jotka koskevat paikallisten nuorten elämää. Nuoret on syytä ottaa huomioon kokonaisvaltaisina kuntalaisina ja tuoda yhteiseen keskusteluun koulu-, nuoriso- ja vapaa-aikatoimien lisäksi muita nuorten arkeen vaikuttavia asioita (esimerkiksi kaavoitus, liikenne, ympäristö, sosiaali- ja terveystalvet jne.). Etukäteen on hyvä pohtia, kuinka asiat voi esitellä nuorille helposti ymmärrettävällä kielellä, ja kuinka tuoda esiin asian käsittelyyn vaikuttavia argumentteja. Lisäksi varjostettava voi pohtia, millaisia aiheeseen tai sen käsittelyyn

liittyviä kysymyksiä oppilaisissa herää. Varjostamistehtävässä olevat nuoret voivat olla hyvinkin ujoja ja hiljaisia, joten aikuisen vastuulle jää rennon tunnelman luominen ja keskustelun virittäminen yhteisten tapaamisten aikana. Nuoret kaipaavat keskustelua eivät kalvosulkeisia tai pitkiä esitelmiä.

Nuoret tulevat seuraamaan ainakin yhtä kunnanvaltuuston, -hallituksen tai lautakunnan kokousta. Varjostettava poliitikko valitsee kokoukset, joihin hän kutsuu varjostajansa. Hän myös sopii asiasta kokousten puheenjohtajien kanssa ja hankkii tarvittavat luvat.

Kokouksen seuraamista on hyvä pohjustaa nuorten kanssa kertomalla lyhyesti yleisistä kokouskäytännöistä ja käymällä läpi kokouksen esityslista. Samalla nuorilta voi kysyä, miten he arvelevat käsittelyssä olevien asioiden vaikuttavan omaan ja läheistensä arkeen. Mitä mieltä nuoret ovat käsittelyssä olevista asioista? Mitä he niistä päättäisivät? Miksi?

Varjostajat perehtyvät varjostettavan taustaan ja puolueeseen. Lisäksi he miettivät itseään kiinnostavia kysymyksiä tai asioita, joita haluavat pohtia yhdessä varjostettavan kanssa. Nuorilla voi lisäksi olla oma vaikuttamistavoitteensa, asia, jonka tilasta tai etenemisestä he haluavat keskustella yhdessä poliitikon kanssa.

LÄHTEET

- Ahonen Timo et al. (2009): Aikalainen. Yhteiskuntaoppi 9. WSOY pro.
- CIMO (2011): Youth in Action. http://www.cimo.fi/ohjelmat/youth_in_action.
- Eduskunta: Eduskunnan historia. <http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/eduskunta/tervetuloa/historia.htx>.
- Eduskunta: Nuorten eduskunta. <http://www.nuorteneduskunta.fi>.
- International Association for the Evaluation of Educational Achievement (2010): International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) 2009. <http://ktl.jyu.fi/ktl/iccs>.
- Korhonen Antti & Mäkeläinen Kati (2010): Demokratiakasvatusmenetelmiä yläkouluihin. Oikeusministeriö.
- Kuluttajavirasto: Eko-ostaja. <http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/eko-ostaja>.
- Kuntalaki 17.3.1995/365. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>.
- Kuntaliitto (2011): Kaupunkien ja kuntien lukumäärä. <http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/aluejaot/kuntien-lukumaara/Sivut/default.aspx>.
- Kuntaliitto: Kunta- ja palvelurakennemuutos. <http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/paras/Sivut/default.aspx>.
- Muurinen Heta toim. (2009): Kaikella on hintansa Euroopan unionissa ja sen ulkopuolella. Plan Suomi Säätiö.
- Myllyniemi Sami toim. (2010): Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi Sami (2008): Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi Sami (2007): Perusarvot puntarissa. Nuorisobarometri 2007. Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Neuvonen Markus (2008): Demokratiaa koulunpenkille. Opettajan opas demokratiakasvatukseen. Oikeusministeriö.
- Nieminen Hannu et al. (2005): Media ja demokratia Suomessa. Kriittinen näkökulma. Oikeusministeriön julkaisu 11/2005. <http://www.om.fi/34539.htm>.
- Nuorisolaki 27.1.2006/72. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>.
- Oikeusministeriö: Kansanvalta.fi. Vaikuttajan tietopankki. <http://www.kansanvalta.fi>.
- Oikeusministeriö (2010): Lausuntoyhteenvedo äänioikeusikärajatyöryhmän mietinnöstä. ”Nuorten ääni – aikuisten uurna”. Mietintöjä ja lausuntoja 5/2011. <http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/1290609779684>.
- Oikeusministeriö: Vaalit.fi. <http://www.vaalit.fi>.
- Opetushallitus: Käytäntöpakki nuorten osallisuuteen. http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/teemat/kaytantopakki_nuorten_osallisuuteen.
- Opetushallitus (2007): Lukion ja ammatillisen peruskoulutuksen oppilaskuntatoiminnan kartoitus 2006. http://www.oph.fi/download/46998_oppikuntakartoitus_2006.pdf.
- Opetushallitus (2006): Perusopetuksen oppilaskuntatoiminnan kartoitus. http://www.oph.fi/download/47217_oppikunta.pdf.
- Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus: Ekovinkit. <http://www.kierratyskeskus.fi/ekovinkit>.
- Raittinen Virve (2002): Yhdistystoiminta – opas maahanmuuttajille. Vuonna 1997 ilmestynyt oppaan (käsikirjoitus Helvi Ollikainen) pohjalta uudistanut Virve Raittinen. Työministeriö. [http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/C6A9D785F49E017AC22573A10047CF17/\\$file/yhdist_fin.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/C6A9D785F49E017AC22573A10047CF17/$file/yhdist_fin.pdf).
- Salovaara Reija (2008): Voima virtaa. Menetelmämateriaali osallisuudesta tukioppilastoimintaan ja MLL:n nuorisotyöhön. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Stranius Leo & Laaksonen Lasse (2010): Verkkovaikuttamista 2010-luvulla. Selvitys verkossa pääosin tai kokonaan tapahtuvan yhdistystoiminnan mahdollistamisesta. http://www.kansalaisareena.fi/Verkkovaikuttamista_2010-luvulla.pdf.
- Suomen Lukiolaisten Liitto (2007): Edunvalvontaopas. <http://www.lukio.fi/edunvalvontaopas>.
- Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry (2010): Nuorista Suomessa. Tietoa nuorista, heidän asemastaan, elinoloistaan ja nuorisotyöstä 2010.
- Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry: Valtikka.fi. <http://www.valtikka.fi>.
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.
- Taloudellinen tiedotustoimisto (2010): Nuori, kuka käyttää ääntäsi? Valokeilassa huomisen vaikuttajat. Nuorisofoorumi 2010. TAT.
- Tammi Ari (2008): Vaikuttamistaidot.fi. <http://www.vaikuttamistaidot.fi>.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus (2010): Kouluterveyskyselyn tulokset 2002–2010. Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat. http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/4329AEAC-1FA0-47F2-A1AD-723CE92381B1/0/kokoaineisto_2010_pk.pdf.
- Tilastokeskus (2009): Kuntien käyttökustannukset ja -tuotot tehtävittäin vuonna 2009 (ilman kuntien liikelaitoksia). Excel-taulukko, tekijän hallussa.
- Valtion nuorisosiain neuvottelukunta (2011): Lasten ja nuorten osallistumisessa on puutteita - Euroopan neuvosto antoi Suomelle suosituksia. Tiedote 17.12.2010.
- Valtionvarainministeriö (2011): Kuntien peruspalveluiden arviointi 2010.
- Wikipedia (2011): Ekologinen jalanjälki. http://fi.wikipedia.org/wiki/Ekologinen_jalanj%C3%A4lki. Tulostettu 18.1.2011.
- Wikipedia (2011): Hiilijalanjälki. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Hiilijalanj%C3%A4lki>. Tulostettu 18.1.2011.
- Välikangas Anni (2009): Globaalin kuluttajan oppikirja. Reilun kaupan puolesta ry.
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989. http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet/sopimusteksti.

demokratiaa vain

Opettajan opas demokratiakasvatukseen

Demokratiaa|vain tarjoaa valmiita oppitunteja ja toiminnallisia vinkkejä yhteiskunnallisten asioiden opetukseen – avaimia demokratiaan. Se kannustaa keskustelemaan ja kokeilemaan, tutustumaan demokratiaan pohtimalla ja tekemällä.

Opas jakautuu kymmeneen teemalukuun. Luvut käsittelevät vaikuttamista niissä yhteisöissä – koulu, kunta ja kansalaisyhteiskunta – joihin oppilaat kuuluvat. Vaikuttamisen välineistä käsitellään äänestämistä, kuluttamista, Aloitekanava.fi-sivustoa, mediaa ja kulttuuria. Lisäksi tarkastellaan puolueita ja varjostetaan politiikkaa. Luvuista ensimmäinen on tärkein. Se luo pohjan muulle aineistolle ja käynnistää oppilaiden vaikuttamisprojektin.

Opas on suunnattu peruskoulujen yhdeksänsiä ja toisen asteen oppilaitoksessa opiskelevia opettaville, erityisesti yhteiskunnallisten aineiden opettajille.

<http://avain.valtikka.fi>

